

ULUBORLU MESLEKİ BİLİMLER DERGİSİ (UMBD)

Uluborlu Journal of Vocational Sciences

<http://dergipark.gov.tr/umbd>

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM VE UZAKTAN EĞİTİM PERSPEKTİFİNDE DİLİN ÖNEMİ: Türkçe İçin Olası Tehditler

Funda Râna ADAÇAY^{1*}, Çetin POLAT²

^{1*}Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Eskişehir, Türkiye.

²Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, İktisadi ve İdari Programlar Bölümü, Eskişehir, Türkiye.

*Sorumlu Yazar: frozbey@anadolu.edu.tr

(Geliş/Received: 17.06.2021; Kabul/Accepted: 24.09.2021)

ÖZET: Dil kullanımı ve tarzı, bir bireyin kişiliğinin yanı sıra kültürünü de yansıtır. Bir dil öğrenilirken aslında o dilin temsil ettiği toplumun kültürü de öğrenilmektedir. Böylece toplumlar, birbirlerini, değerlerini, inançlarını, yaşam şekillerini anlayabilmekte ve yakınlık kurabilmek için olanak elde edebilmektedirler. Günümüzde, farklı dillerin yaşamasında ve öğrenilmesinde pek çok ulusal ve uluslararası faaliyetler söz konusudur. Bu faaliyetlere eklenen en önemli süreç, Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BİT) gelişimi paralelinde ortaya çıkan, internet kullanımı ve dolayısıyla uzaktan eğitim sistemleridir. Bu çalışma, öncelikle dilin ulusal kültürdeki önemine ve kültürlerarası etkileşim yoluyla bazı etkilerine dikkat çekiyor. Sonrasında, kültür emperyalizminin aracı olarak sayılan ve hâkim dil olan İngilizcenin, diğer dünya dilleri ve Türkçe özelinde yarattığı tehditleri tartışıyor. Bu tartışmalar sırasında İngilizcenin sanal ortamdaki egemenliğini vurguluyor. Özellikle COVID-19 pandemi döneminde Türkiye’de de örgün eğitim yerine seçilmiş ve genele yayılmış olan uzaktan eğitim sürecinde, olası bu tehditlerin ve Türk dilindeki erozyonun artacağı öngörüsüne yer veriliyor. Çalışma ilgili kuramsal yaklaşımlara, deneysel çalışma sonuçlarına, istatistiklere ve Almanca ve Kazakça örneklerine yer veriyor.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Dil, Uzaktan Eğitim, İletişim, Kültür, Dil emperyalizmi, COVID-19

THE IMPORTANCE OF LANGUAGE IN THE CONTEXT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION AND DISTANCE EDUCATION: Possible Threats for Turkish

ABSTRACT: The way and the manner an individual use the language not only echo one’s personality but also reflects his/her culture. When we learn a language, we also learn about the culture of the society that language represents. In this way, people from different cultures not only acquire the values, beliefs and life styles of other cultures but also learn to appreciate and relate to people from other cultures. In today’s contemporary world, there are national and international activities that play an important role in keeping world languages alive and promote the learning of different languages. One of the most important processes that is added to these aforementioned activities is the distance or online education systems that have come to live parallel to the advancement in Information and Communication Technologies (ICTs). This study, for most, draws attention to the importance of language in one’s native culture and the impact of that language on one’s native culture in the context of intercultural communication. Secondly, the study also discusses the treats of cultural imperialism on world languages in general and more specifically on Turkish, caused by English as the lingua franca or as the medium and dominant means of communication in virtual environments. The study, in turn, discusses the possibility of an increased erosion in Turkish language caused by these threats, especially in the COVID-19 pandemic situation, when Turkey also implements a widespread online education rather than face-to-face education. The study addresses related theoretical approaches, results of experimental studies, statistics and such as German and Kazakh examples.

Keywords: Turkish, Language, Distance Education, Communication, Culture, Language imperialism, COVID-19

1. GİRİŞ

Birleşmiş Milletler (BM) Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), 2000'de "21 Şubat" tarihini "Dünya Anadil Günü", 2019 yılını da "Dünya Yerli Dilleri Yılı" ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre, dünyada her iki haftada bir dil, içinde geliştiği kültürel ortamlar birlikte yok olmaktadır. Dünya üzerinde konuşulan dillerin yüzde 40'ı yok olma tehlikesi altındadır. Bütün dünyada 7 binden fazla dil konuşulmaktadır, 5 binden fazla "yerli" kültür ve 370 milyondan fazla "yerli" insan yaşamaktadır.

Özellikle, Avrupa Birliği (AB) oluşturmuş olduğu eğitim ve kültür programları ile Avrupa dillerinin AB içinde yaşatılması ve yaygınlaştırılması için büyük çaba sarf etmekte ve böylece birbirini anlayan, tanıyan ve kabul eden bir toplumsal yapı oluşturmak suretiyle daha güçlü ve uyumlu bir siyasal yapı elde etmeyi hedeflemektedir. Ancak diğer yandan, bir birlik çabası içinde tek ekonomi, tek ordu, tek anayasa uygulamalarına paralel nitelikte, tek dil yani İngilizce birliğine hizmet etmektedir. AB gibi, bünyesinde birçok kültür ve dolayısıyla birçok dil barındıran ülke ve ülke gruplarının başarılı bir şekilde varlıklarını sürdürebilmeleri ve kalkınmalarında, toplumu oluşturan ve farklı değer yargılarına sahip toplulukların bir arada yaşamaları çok önemlidir. Bunun oluşmasında da toplulukların birbirlerini anlamaları yani kültürlerini bilmeleri gerekmektedir. Bu süreçte iletişimi ve etkileşimi sağlayacak en önemli unsur 'dil'dir. Dünyaya uyum sağlamakta olduğu kadar, ulus kimliğinin korunmasında da dilin önemli bir araç olduğu unutulmamalıdır.

2. KÜLTÜREL KİMLİKTE DİLİN ÖZELLİKLERİ VE ÖNEMİ

İletişimin gerçekleşmesinde kullanılan tüm araçlar, temel bir bakış açısıyla "dil" olarak nitelendirilebilir. İlk insandan günümüze, insanlar çeşitli şekillerde iletişim kurmuşlardır. Çizdikleri semboller, yapmış oldukları resimler, canlı ve cansız çeşitli araçların sesleri (davul sesi, boru sesi, çan sesi, hayvan sesi taklidi gibi...), duman ve ışık gibi çeşitli yollarla iletişim kurmuşlar ve her biri için de dil denilebilecek bir kod sistemi geliştirilmiştir. Bu çerçevede çok sayıda ses, sembol, resim, hareket ve mimik, resmî ve gayıresmî olarak iletişimde kullanılmıştır. Ancak iletişim araçları içerisinde insanların inançlarını, etnik kökenlerini, toplumsal değerlerini, tarihini; kısacası, değerleri ve kültürünü yansıtan ve günümüze taşıyan en önemli iletişim aracı "insan dili" olmuştur. Bu nedenle insan, dili; "insanların; duygularını, düşüncelerini ve dileklerini ifade etmeye yarayan sözel ve görsel sembol ve semboller dizisi veya işaretler (daha çok ses işaretleri) olarak tanımlanabilir [1].

İnsanlık tarihine bağlı olarak sözlü iletişimin çok uzun bir geçmişi olduğu düşünüldüğünde, dillerin oluşumuna ilişkin süreç birtakım varsayımlara dayandırılarak açıklanabilmektedir. Bu varsayımlardan birine göre; "Dil, insanın doğadaki sesleri taklidinden doğmuştur." Bu varsayım, ilk insanların çevrelerindeki varlık ve olayları, çıkardıkları sesleri taklit ederek anlattıklarından hareketle ileri sürülmüştür. Bazı araştırmacılara göre insanların olaylar karşısında çıkardıkları istem dışı sesli tepkiler, bazılarının göre ise insanların faaliyetleri sırasında çıkarmış oldukları ritmik sesler dilin oluşmasına neden olmuştur [2]. Modern dil biliminin kurucusu olarak görülen İsviçreli bilim adamı Ferdinand de Saussure (1857-1913) Langue ve Parole Kuramı'nda dilin insanın doğuştan elde ettiği bir yeti olduğunu vurgulamış ve dil kavramını Langue (dil) ve Parole (söz) biçiminde sistematik olarak incelemiştir [3]. Sosyal bilimciler ve dil bilimciler, dilin, bir kültürün içinde varlığını sürdürdüğünü belirtmektedirler. Dilin kültürle olan bağlantısı ve dolayısıyla kültürlerarası iletişimdeki rolü, temelde dilin sahip olduğu özelliklerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, yapılacak

değerlendirmelerin daha açıklayıcı olması amacıyla aşağıda öncelikle dilin sahip olduğu özellikler belirtilmiştir.

2.1. Dilin Özellikleri

İnsan dilinin, diğer canlıların dillerinden ve diğer iletişim araçlarından ayıran özellikleri vardır. Bu özellikler şu şekilde özetlenebilir [2]:

2.1.1. Dil bir işaretler sistemidir: İnsanın ses tellerindeki titreşimler yoluyla çıkardığı sistemli başka bir deyişle, kurallara bağlı ve anlamlı sesler, en önemli iletişim aracı olan dilin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yani dil, bir “işaretler sistemi”dir.

2.1.2. Dil toplumsal bir kurumdur: İnsanlığın ortaya çıkışının ilk zamanlarında bir “homurdanma” şeklinde olan diller, zaman içerisinde form değiştirerek bugünkü hâlini almışlardır. Dünya üzerinde birbirinden habersiz, farklı coğrafyalardaki insanların, çevredeki birtakım varlıkları ve olayları farklı şekillerde ifade etmeleri sonucunda diller farklılaşmıştır. Zaman içinde “dil” olarak ifade edilen bu işaret sistemleri, ait olduğu kültürü temsil etmeye başlamış ve topluma katılan yeni bireyler de duygu, düşünce ve isteklerini kültürüne dâhil olduğu toplumun dilini kullanarak anlatmışlardır.

2.1.3. Dil canlı bir varlıktır: İnsan hayatı dinamik bir yapıdadır. Teknolojide yaşanan ilerlemeler toplumların birbirleriyle ilgili farkındalıklarını artırırken, kültürel olarak da birbirlerinden etkilenmelerine sebep olmaktadır. Aynı zamanda, kültürün en önemli unsurlarından olan dilin de zamanla farklılaşmasına neden olmaktadır. Örneğin, Türkiye Türkçesi içerisinde, Arapça ve Farsça başta olmak üzere farklı dillerden çok sayıda kelime vardır. Bunun temel nedenlerinden birisi, Osmanlı İmparatorluğu’nun geniş coğrafi sınırları içerisinde farklı millet ve kültürler barındıran toplumsal yapıya sahip olmasıdır. Toplumun kültür yapısı ve yaşam tarzında zamanın ihtiyaçlarına göre ortaya çıkan değişimler yeni sözcüklerin dile dâhil olmasına ve bazı sözcüklerin de kullanım dışı kalmasına neden olabilmektedir. Bunun en önemli göstergesi, kuşaklar arasındaki dil kullanım farklılığıdır. Dünya çapında kullanılan Oxford sözlüğü, İngiliz dilinin gelişimine uyumlu olarak yıldan yıla güncellenmektedir. 2019 yılında yapılan 650 düzenleme içerisinde, o güne dek sözlükte yer almayan 203 yeni kelime ve bunların içinde ilk kez ünlü Star Wars film serisinde kullanılmış kavramlar da yer almıştır. Bu örnekler, dilin yaşayan bir varlık olduğunu göstermektedir. [4]

2.1.4. Dil ulusal bir kurumdur: Dil, bir topluluğu birleştiren, ortak hedeflere yönelen ve sosyal olarak gelişmesini sağlayan kültürel miras ve tarihsel zenginlik kaynağıdır. Bunun yanı sıra dil, uzun bir dönem içinde şekillenen sosyal bir kurumdur. [5] Diller ortaya çıktığı ve ana dil olarak konuşulduğu toplumların adıyla anılmaktadır. Diğer bir deyişle dil, ulusal bir yapıdır. İnsanlar günlük hayatındaki faaliyetlerini yerine getirirken; duygu, düşünce ve isteklerini ifade ederken ait olduğu ulusun dilini kullanırlar; Ayrıca, toplumsal değerlerini ve inançlarını yaşarken ve sonraki kuşaklara aktarırken de mensubu bulunduğu ulusun dilini kullanırlar. Ulus: “Birbirinin değerlerini, inançlarını, istek ve arzularını anlayabilen insanların oluşturduğu bir topluluktur”; Bunu başaramayan bireyler ise, kendilerini o topluma ait hissetmeyeceklerdir. O hâlde, bir ulusun varlığını sürdürebilmesi insanların birbirlerini anlamalarına bağlıdır.

2.2. Dil ve Ulus ilişkisi

Toplumların ve ulusun oluşmasının ve devamlılığının sağlanmasındaki temel unsurlar; dil, din, tarih ve kültür birliğinin olmasıdır. Bu unsurlar içerisinde dil, başat bir öneme sahiptir. Çünkü din, tarih ve kültürün toplum içinde benimsenmesi, yayılması ve gelişmesi dil aracılığıyla olabilecektir. Diğer bir ifadeyle, dil, bir toplumun ve ulusun oluşmasında ve devamlılığının sağlanmasında temel varlıktır. Ancak, dilin varlığını sürdürebilmesi yani yaşayabilmesi, kullanıldığı sürece mümkün olabilecektir. Başka bir deyişle, bir ulusun var olmasında ve

gelişmesinde ulusal dil etkili bir rol oynarken; dilin varlığı ve gelişimi de o dili kullanan ulusun varlığına bağlıdır. Prof. Dr. Mehmet Kaplan “Kültür ve Dil” adlı kitabında dil ile ilgili şu düşünceleri dile getirmiştir [6]: *“Her millet dilini kendi ihtiyaçlarına, kültür ve medeniyet seviyesine, zevkine göre yaratır. Dil tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı korunağıdır. Milletler dillerini tıpkı medeniyetler gibi kurarlar. Her milletin kendisine göre bir medeniyeti vardır. İnsan için önemli olan dilin kendisi değil, dil ile anlatılan şeydir. Dil olmazsa tarih, kültür, edebiyat ve medeniyet de olmazdı. Fakat dilin vasıta olması, hayatın şekil almasından hemen hemen farksızdır. Hayat var olmak için kendine göre organlar yaratır. Dil de böyledir. Dil de bir bakıma hayatın aldığı bir şekildir.”*

Diller, ortaya çıktığı ve ana dil olarak kullanıldığı toplum ve ulusların ismiyle anılmaktadır. Örneğin; Fransızların konuştuğu dil Fransızca, İngilizlerin dili İngilizce, Türklerin dili Türkçe, Arapların dili Arapça gibi... Dolayısıyla İngilizce konuşanların oluşturduğu millet İngiliz, Fransızca konuşanların oluşturduğu millet Fransız, Türkçe konuşanların oluşturduğu millet de Türk olarak adlandırılır. Her ne kadar bir ülke adıyla anılmasa da çeşitli ülke topraklarında yaşayan ancak o ülkenin adıyla ifade edilmeyen diller de çok sayıdadır. Örneğin, 39 dilin konuşulduğu Türkiye’deki etnik zenginlik dolayısıyla bu etnik kökenlere ait çok sayıda kullanılan farklı dil vardır. [7] Günümüzde Türkiye’de yaşayan diller: Türkçe, Arapça, Arnavutça, Boşnakça, Çerkezce, Abazaca, Ermenice, Gürcüce, Hemsince, Kürtçe, Lazca, Pomakça, Romanca, Rumca, Süryanice, Yahudice, Zazaca’dır [8] UNESCO Dünya Tehlike Altındaki Diller Atlasına göre [9]; Türkiye’de 18 yok olmuş veya yok olma tehlikesi altında dil olduğu belirtilmektedir. Çerkezce, Lazca gibi etnik yapılar arasında kullanılan diller olmasına rağmen, bu adlarla anılan ülkeler yoktur. Ancak, bu toplumlar yaşayan ve dillerini de yaşatan toplumlardır. Bu gerçeğin farkında olan ve politikalarını belirlerken göz önünde bulunduran siyasi karar mercileri, bir yandan ulusal politik faaliyetlerde başarılı olmada avantaj sağlarken diğer yandan ülke içindeki birlikteliğin sağlanmasına, sosyal huzur ve demokrasiye önemli katkılar sağlamaktadırlar.

Ülkelerdeki dil çeşitliliği incelendiğinde, çoğu ülkede birden fazla kullanılan dilin olduğu görülecektir. Ancak, ne kadar çok dil olursa olsun, kullanılan bir “ortak dil” muhakkak olmalıdır. Çünkü birbirini anlamayan insanlar, bir topluluğa mensup olamayacaklar ve dolayısıyla bir milletin oluşması mümkün olamayacaktır. Bir ülkede çok sayıdaki dilin var olması, o ülkenin farklı kökenden ve kültür yapısından insanları barındırdığını ve ne kadar zengin bir kültür yapısına sahip olduğunu gösterir. Böylesi bir kültürel zenginlik, her bir dilin temsil ettiği farklı kültürün öğrenilmesi ve anlaşılmasını sağlayarak, avantaja çevrilebilir. Örneğin farklı yaşam anlayışları olan ve günlük hayatında farklı diller konuşan topluluklarının yaşadığı Türkiye’nin, bugünkü modern ve demokratik yapısına kavuşmasında etkili olan unsurun, söz konusu yapı göz önünde bulundurularak alınan kararlar ve uygulanan politikaların başarısıdır. Bu başarının sağlanmasındaki en önemli etken ise, Türkçenin ortak dil olarak belirlenmesidir. Ülkedeki her türlü faaliyette (eğitim, sağlık, bilim, bürokrasi, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi...) resmî dil olan “Türkçe” kullanılmış ve hangi etnik kökene sahip olursa olsun tüm Türk vatandaşları etnik dilleri yanı sıra Türkçeyi de bilerek, hem birbirlerini anlamış, hem de bir ulus olmayı başarmıştır. Bu da göstermektedir ki, dilin millet olmada ve yaşanan ülkenin yaşanılacak hâle gelmesindeki rolü çok önemlidir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK dilin önemini Türkçe temelinde şu sözleriyle ifade etmiştir [10]: *“Türk dili, Türk milleti için mukaddes bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz hadiseler içinde ahlâkının, ananelerinin, hâtıralarının, menfaatlerinin, velhasıl bugün kendi milletini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.”* ATATÜRK, Türk milletinin

içinde bulunduğu zor şartlardan kurtulmasında dilin önemli bir unsur olduğunu ifade etmektedir. Bu düşünceyle, Türkçenin anlaşılmasını zorlaştıran yabancı kelimelerden özellikle Arapça ve Farsçadan arındırılarak daha anlaşılır ve daha kullanılabilir bir dil hâline getirmeyi amaçlamıştır. [11] Avusturyalı dil bilimci Dr. Hermann Kvergitsch tarafından yapılan “La Psychologie de Quelques Éléments des Langues Turques” (Türk Dillerindeki Bazı Unsurların Psikolojisi) başlıklı çalışmada “Türk dilinin dünyada esas bir dil olduğu ve dünya dillerindeki birçok kelimenin de Türkçeden türediği” tezi ileri sürülmektedir. Söz konusu çalışma basılmadan önce ATATÜRK’e gönderilmiştir. ATATÜRK beğendiği ve etkilendiği bu çalışmanın “*Türkçede kullanılan ve yabancı asıllı olduğu iddia edilen bazı kelimelerin köken itibarıyla Türkçe olduğuna göre, atılmaması gerekir*” düşüncesinden hareketle, “Güneş Dil Teorisi” adıyla bu düşüncelerinin uygulamaya konulmasını istemiştir. Diğer adı “Güneş Dil Nazariyesi” olan bu teoriye göre; “Türkler tarihin belirlediği en eski milletlerden biridir ve dolayısıyla Türkçe de tarihin derinliklerinde meydana gelmiş çok eski bir dil olup pek çok dile kaynaklık etmiş olmalıdır. Kelimelerin oluşumu da güneşin oluşumu kadar eskidir. Bugün kullandığımız kelimeler aslen Türkçedir ve diğer dillere de bu kelimeler bizim dilimizden geçmiştir”. Atatürk, günümüzde de bazı bilim adamlarının benimsediği bu tezin [12] araştırılmasına önayak olmuştur. TDK de hâlen Türk dilini modern, vatandaşların hayatını kolaylaştırıcı ve kullanılabilir hâle getirmek için çalışmalarına devam etmektedir; Yabancı kaynaklı sözlere Türkçe karşılıklar bulmaktadır, bu karşılıkları “Türk Dili” adlı dergisinde yayınlamaktadır.

Atatürk’ün vefatından önce sönmeye başlayan ve genç Cumhuriyetin resmi ideolojisinin oluşturulmasında bir araç olarak değerlendirilen Güneş Dil Teorisi ise, Atatürk’ten sonra terk edilmiştir. Dilin kaynağının sorgulanması kesin çözüme ulaşamayan ama pek çok çözüm önerisine sahip bir problematik iken, Güneş Dil Teorisi kesin bir çözüm öne sürmektedir. Benzer iddiada olan dil teorileri bulunmaktadır. Dil teorilerine yönelik temel sınıflandırma çok kaynaklı “poligenesis” ve tek kaynaklı “monogenesis”dir. Pek çok ulus devlet, ilk ulus ve ilk dil olma idealleri dolayısıyla monogenesis teorileri temel almaktadır. Güneş Dil Teorisi de benzer biçimde monogenesis bir teoridir ve bütün ulusların sahip çıkmaya can atacağı, ilk ulus- ilk dil olma unvanını Türkiye Cumhuriyeti’nin ellerine bırakmaktadır. Böylesi büyük bir ödül için “hile” olarak söylenemese bile, boşlukları “görmezden” gelme ve “abartma” olarak algılanabilecek açılımlar, çıkarsamalar yapılmıştır [13].

2.3. Kültür Taşıyıcısı Olarak Dil

Kültür ve dil toplumsal yapıyı güçlendiren çok önemli iki kavramdır. Kültür birdenbire oluşan bir olgu değildir. Yüzlerce yıl öncesinden gelen birtakım özellikler içermektedir. Kültürün bu şekilde kuşaktan kuşağa aktarılmasında ise dilin rolü çok önemlidir. Dikkat edilirse toplum, kültür ve dil kavramları birbirlerini tamamlayan kavramlardır ve herhangi birindeki eksikliğin diğerinin varlığını sürdürmesini imkânsız hâle getireceği şüphesizdir [14]. Dil ve kültür arasındaki ilişki Amerikalı dil bilimci Murriel Saville Troike tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “*Şüphesizdir ki, kişilerin kültürlerini ortaya koyan inançları, değerleri ve ihtiyaçları ile kullandığı dilin içeriği ve formu arasında bağlantı vardır.*” [15] Dolayısıyla dil, kültürel değerleri bünyesinde barındıran bir işaret sistemi olarak da tanımlanır ki diller, sosyal kimliğin bir sembolü olarak görülürler. Kullandıkları dillerin yasaklanması halinde o dilleri konuşanlar, kültürlerinin ve sosyal gruplarının toplum genelinde kabul görmediğini düşünürler. Bu durum da dilin, kültürün bir göstergesi olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır [16]. Bir düşüncenin, bir duygunun bir insandan diğerine anlatılmasında kullanılan en önemli araç dildir. Bir

toplumdaki herhangi bir insan resim, heykel, müzik gibi görsel ve işitsel faaliyetlere ilgi duymayabilir ya da onların ne anlattığı ile ilgili yorum yapamayabilir. Ancak içinde bulunduğu topluma ait olan insan dilini muhakkak bilir. Dolayısıyla bir sanatçı, yapmış olduğu resim, heykel, bestelemiş olduğu müzik eserinde ne anlatmak istediğini, hangi duyguyu, hangi düşünceyi yansıtmak istediğini insan dili yardımıyla toplumdaki diğer insanlara ve başka toplumdaki insanlara onların dili vasıtasıyla anlatabilir [17]. Büyük bir hızla ilerleyen ulaşım olanakları ve BİT, eskiden ucu bucağı tahmin bile edilemeyen dünyayı, ünlü Kanadalı yazar Marshall Mc Luhan'ın (1962) deyişiyle “*Küresel bir köy*”e dönüştürmüştür [18]. Artık televizyon ve internet aracılığıyla, dünyanın çok az bilinen bir yerinde yaşayan toplulukların yaşam koşulları, kültürel faaliyetleri, değerleri, inançları hakkında dahi bilgi sahibi olunabilmektedir. Belki de insanlar, hayatları boyunca gidip görme imkânı bulamayacağı yerlerdeki yaşam koşulları ve kültürel yapılar hakkında, iletişim araçları vasıtasıyla bilgi sahibi olabilmektedirler. Her ne yolla olursa olsun (televizyon, radyo, internet vb.) dünya üzerinde herhangi bir yerdeki kültür hakkında bilgi sahibi olunabilmesinde de en önemli araç dildir [19]. Turistik geziye çıkmış olan bir kişinin, gezisinden dönüşünde gittiği yerdeki, kültür yapısı, yaşam tarzı hakkında görerek ve duyarak elde ettiği bilgileri ailesine, yakınlarına ve arkadaşlarına anlatırken başvurduğu araç dildir. Böylece farklı kültür ve medeniyetlere dair bilgiler dünyanın farklı yerlerine taşınmış olacaktır. Doğaldır ki bu anlatım ve aktarım sadece bir bilgi edinme ve bilgilendirme olmayacaktır. İnsanlar değişik kültürlerde görüş beğendiklerini, hoşuna gidenleri içselleştirecek ve kendi yaşamlarına taşıyabilecektir. Geçmişte coğrafi yakınlıkları olan toplumların kültürleri birbiri ile kaynaşırken, günümüzde sınırların yakınlığının bir önemi kalmamıştır. Örneğin, Türkiye’deki kültürel faaliyetler komşusu olan ülkelerin kültürlerinden, komşusu olan ülkeler de Türk kültüründen esinlenerek gelenek hâline getirdikleri faaliyetleri vardır. Birbirine bu şekilde coğrafik olarak yakın toplumların yemekleri, özel günlere dair kutlamaları, üzüntülere, mutluluklara verdikleri tepkiler, günlük konuşma dillerinde kullandıkları birçok kelime bile çokça benzeşebilmektedir. Bu şekilde toplumların birbirlerinden etkilenmelerinde önemli etkenlerden birisi yine dildir. Ancak, yeni nesil için bu örnekleri vermek zorlaşmaktadır; Çünkü günümüzde artık birbirinden çok uzakta yaşayanların da birbirlerinin kültürlerinden etkilendikleri görülmektedir. Örneğin; tüm dünya genelinde yaşayan gençlerin, giyim tarzları, dinledikleri müzikler, yedikleri yemekler vs. tek tip hale gelmektedir.

Toplumların kültürel yapılarının oluşumu çok eski tarihlere dayanabilmektedir. Örneğin; Hindular için inek kutsal bir hayvandır. Geçmiş milattan önce 2500’lü yıllara dayanan [20] bu inanç nedeniyle inekleri kazayla bile öldürmek, büyük günah olarak görülmektedir. [21] Yüzyıllar öncesine dayanan önceleri yazılı olmayan, sözlü şekilde aktarılan bu gelenek ve inancın günümüze kadar taşınmasında yine dilin önemi çok büyüktür. Bugün insanların hayatlarına yön veren inanç ve değerlerinin çoğunun kökeni çok eski zamanlara dayanmaktadır ve bugüne kadar gelmesinde dil büyük rol üstlenmiştir. Yine kendi kültürümüzden örnek vermek gerekirse, Türklerin Nevruz kutlamalarının Hun Türklerine dayandığı ve Nevruz Günü’nde doğaya çıkıldığı, yemekler yapılarak, eğlenceler düzenleyerek bu günü kutladıkları ve bunun günümüzde de hâlâ devam ettiği görülmektedir. Tüm Türk ülkelerinde ve Türklerin yaşadığı ülkelerde de benzer kutlamalar görülmektedir ve bu kutlamalar yüzyıllardır süregelmektedir. Bu tarz kültürel faaliyetlerin bugüne kadar gelmesinde çeşitli dillerin kullanıldığı sözlü ve yazılı dokümanların rolü çok büyüktür. Dini inanışlarda da toplumların dâhil oldukları dinlerin gereklerinin ve kurallarının neler olduğu yine dil aracılığı ile kuşaktan kuşağa geçmiştir. Örneğin; Müslümanlığın ilk yıllarında insanlar âyetleri ezberleyerek ve kendilerinden sonrakilere de ezberleterek Kur’ân-ı Kerim’i aktarırken, bu süreç içinde yazılı hale getirerek muhafaza etmişlerdir. Kur’ân-ı Kerim’in kayıt altına alınmasında da yine dil ön plandadır. Arapça olan Kur’ân-ı Kerim, İslâm ülkelerdeki Müslüman halkları birbirine

yaklaştırmıştır. Müslüman ülkelerdeki insanlar günlük hayatlarında selamlaşırken, birbirlerini kutlarken, iyi niyetlerini bildirirken, üzüntülerini paylaşırken ve dua ederken kullandıkları Arapça ortak kelimeler vardır.

2.4. Eğitimde Dil

İnsanın hayatta başarılı olabilmesi için dilini etkili kullanması, anlama ve anlatma becerilerinde kendini geliştirmesi, dolayısıyla iyi bir ana dili ve dil bilgisi eğitimi alması gerekir [22]. Dil bilgisi öğretimi ise dilin ses, şekil ve cümle yapılarını birtakım yöntemler kullanarak öğrencilere öğretme ve bu yolla onların dili etkili, doğru ve düzgün kullanmalarını sağlamaya yönelik faaliyetler gerçekleştirme sürecidir. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi, anlama ve anlatma becerilerinin öğrencilere etkili bir şekilde kazandırılması için yardımcı ve destekleyici bir alan olarak görülebilir [23]. İster fen ya da mühendislik isterse sosyal ya da sanat alanları olsun, eğitim hayatının hangi alanında olursa olsun insanların başarılı bir eğitim süreci yaşamaları için hangi dille eğitim alıyorlarsa o dili çok iyi bilmeleri, dolayısıyla okuduklarını ve anlatılanları doğru bir şekilde anlamaları temel ölçüttür.

Eğitimin amacı; insanı kendine ve toplumuna değer katacak düzeye getirmek ve bir milletin geçmişiyle geleceği arasında güçlü bağlar oluşturarak, geçmişine dayanan ve geleceğe hazırlanan gençler yetiştirmektir [24]. Dünyada eğitim-öğretim dili konusunda yapılan çok değişik tartışmalar, farklı ülkelerde farklı yöntemlerin geliştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Özellikle etnik olarak farklı toplumları barındırmaları nedeniyle çok kültürlü toplum modelini benimseyen ve geliştiren bazı ülkelerde egemen dilin yanı sıra ikinci dilin de öğretilmesi bir politika olarak benimsenmiştir [5]. Türkiye’de de benzer tartışmaların öncü isimlerinden Ordinaryüs Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu, yabancı dili öğrenmenin, mesleğe göre çok faydalı olabileceğini, ancak insanların bilimi ve eğitimi kendi dillerinden yapmaları gerektiğini belirtmektedir. [24]; “*Her ülkenin eğitim dili, çoğunluğunun ana dili olan resmî dilidir... Bugün veya geçmişte sömürge olmayan dolayısıyla tam bağımsız hiçbir ülkede “kendi dilini bırakıp da ne dosdoğru dil kuralları, ne bir matematiksel açık seçikliği olan İngilizce gibi geçmişi birkaç yüz senelik, dört beş kırmızı uyduruk bir yabancı dilden eğitimini yapan bir ülke daha göremeyeceksiniz... Dil emperyalizmine kurban gittiği için bir türlü gerçek sömürgelelikten kurtulamayan zavallı ülkeler bulursunuz.”*

Her ülkenin tarihten getirmiş olduğu kültürel ve sosyal şartlar eğitimde dil seçimini belirlemektedir. Örneğin: ABD’de bugün İngilizce’nin ‘resmî’ değil, ‘ulusal’ dil olduğunu söylenebilir. İngilizce, ABD’de *de jure* değil sadece *de facto* resmi dil konumunda bulunmaktadır. [25] Ülkede nüfusun dörtte biri tarafından konuşulan İspanyolca, eğitimde İngilizceden sonraki ikinci dildir. ABD’de, anadili İspanyolca olan çocuklara yönelik okullar ve bu okullarda İngilizce ve İspanyolca olmak üzere her sınıfın devam ettiği iki eğitim grubu bulunmaktadır. Her grupta söz konusu dilde (İngilizce veya İspanyolca) eğitim veren bir öğretmen ve bir öğretmen yardımcısı vardır. *Almanya’da* “Ulusal Uyum Planı” adı altında çift-dilli eğitimin gerekliliği yaklaşımı kabul edilerek bazı eyaletlerde ilkokuldan başlayarak haftada 3 ile 5 saat zorunlu anadili dersleri verilmektedir. Ortaöğretimin ilk yılından itibaren uygulanacak olan “karşılaştırmalı dil eğitimi” modelleri geliştirilmiş ve denenmeye başlanmıştır. *Çin’de* çok sayıda farklı etnik grup bulunmaktadır ve yaklaşık 140 farklı dil konuşulmaktadır. 1984 yılında “Ulusal Azınlıkların Bölgesel Özerkliği Yasası” çıkarılmıştır. Bu yasayla bölgesel özerklik, bölgedeki dilin korunması ve geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Özerk bölgeler, o bölgedeki eğitim dili hakkında karar alma yetkisine sahiptir. Azınlık mensubu öğrenciler kendi anadillerinin yanı sıra Çinceyi de öğrenmek zorundadırlar. *Güney Afrika’da* ırk ayrımcılığına son veren yönetim değişikliklerinin ardından düzenlenen 1993 Anayasası ile dile temel bir insan hakkı olarak bakılmış ve çok-dillilik ulusal bir zenginlik

kaynağı olarak ele alınmıştır. Bu anayasayla birlikte İngilizce ve Afrikans dilinin yanı sıra dokuz farklı Afrika (yerel/ kabile) dili resmi dil olarak kabul edilmiştir. Ülkede çocuklar ilk beş yıl kendi anadillerinde eğitim almakta, ardından da İngilizce, Fransızca ya da Portekizce ile devam edilmektedirler. Çok-dilli eğitim düzenlemelerine ilişkin örnekler, İsrail, İsveç, Hollanda, Kanada, Fransa, İspanya vs. diğer ülkelerde de mevcuttur. [26] Bu örneklerin çokluğundan da anlaşılmaktadır ki, eğitimde birden çok dil kullanımı, küreselleşmenin getirmiş olduğu İngilizce hâkimiyetinin önünü alamadığı gibi, birçok siyasi ve ideolojik saptırmalara ve istismarlara da açık bir konudur. Bu hususta tek bir doğrudan söz etmek bu nedenle pek mümkün görünmemektedir. Sonuç olarak, bir milletin geleceğini hazırlamakta eğitimin önemi açıktır; ancak, temel eğitimin ya da eğitim sürecinin farklı aşamalarındaki dilin, ana dil olup olmaması gerektiği konusundaki tartışmalar ve farklı görüşler dünyaya uyum sağlamak ya da küreselleşme söylemleri paralelinde devam etmektedir. Tartışmaların merkezinde, İngilizcenin bugün egemen dil hâline gelmiş olması, diğer ulusal dillerde yaşanan erozyonlar ve yok oluşlar vardır. Özellikle, ileriki açıklamalarda tekrar değinileceği gibi, BİT aracılığıyla eğitimin de küresel hâle gelmiş olması; sanal dünya dilinin de İngilizce olması, üstelik bugün yaşanan Covid-19 pandemi sürecindeki karantina tedbirleri nedeniyle bireylerin uzaktan eğitime mecbur kalmış olması, söz konusu tartışmaları daha da alevlendirmiştir.

3. DİLLERDEKİ FARKLILAŞMALARIN NEDENLERİ

Bugün kullanılan dillerin hepsi tarih içerisinde gerçekleşen olaylardan (barışlar, savaşlar, istilalar, göçler, iş birlikleri, icatlar, keşifler, buluşlar, sanatsal faaliyetler, ticari ilişkiler, siyasi ilişkiler gibi...) etkilenecek değişmiştir ve benzer sebeplerle değişmeye de devam etmektedir. İlgili alan uzmanlarının değerlendirmelerine bakıldığında, bazıları bu süreçlerin ana dilde bozulmalara neden olduğunu söylerken; bazıları ise bunu, “dil zenginleşmesi” olarak yorumlamışlardır [27]. Dilde farklılaşmalara neden olan bu olaylar aynı zamanda insanların hayata bakışlarını, toplumsal değerlerini, inançlarını yaşam tarzlarını kısacası toplum yaşamının içerisindeki tüm olayları değiştirmiş ve dolayısıyla kültürlerinin de değişmesine neden olmuştur. “Özellikle ulus-devlet inşa süreçlerinde homojen bir topluluk yaratma politikalarının, kültürel ve dilsel çeşitlilik ve zenginlikler açısından ciddi tehdit ve tehlikelere yol açtığı bilinmektedir. Bilim çevreleri bu tehlikenin ortadan kaldırılmasının ve dilsel zenginliğin korunmasının ancak anadillerinin öğretimiyle ve anadilinde eğitimle mümkün olabileceğini dile getirmektedir. Bu amaçla -yukarıdaki açıklamalarda yer aldığı gibi- pek çok ülkede çok dilli eğitim modelleri geliştirilerek hayata geçirilmiştir.” [5].

Dünya coğrafyası üzerinde birtakım nedenlerden dolayı (doğal afetler, kıtlık, kuraklık, savaşlar gibi...) gerçekleşen göçler de dillerdeki farklılaşmaların oluşmasında başlıca etken olmuştur. Bir coğrafyadan farklı bir coğrafyaya göçerek yeni yaşam alanları arayan insanlar, yeni toplumların oluşmasına neden olmuştur. Bulunulan ortamın iklim koşulları, daha önce bilinmeyen çevre ve yaşam şartları, ilişkide bulunulan farklı kültürden ve medeniyetten insanların olması, insanların yeni yaşam koşullarında hayatlarını sürdürmeleri ve uyum sağlayabilmelerinde önemli belirleyiciler olmuştur. Yeni yaşam ortamları ve koşulları bir takım kültürel değişimlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur [28]. Bu koşullar insanların en temel iletişim aracı olan dilin de değişmesine, farklı şivelerin, lehçelerin ve dillerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir ülke içerisinde bile çeşitli bölgelerde kullanılan dilin değişebilmesi söz konusu olabilmektedir. Türkiye düşünüldüğünde, ülkenin farklı bölgelerinde konuşulan Türkçe'nin değişik şivelerde olduğu görülebilir. Kısacası, doğa şartları, etnik yapılar, yaşam biçimleri dili çok önemli oranda etkileyebilmektedir.

Genç ve Cin (2016) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde “kedi” ve “domates” kelimelerinin değişik ifadelerini araştırmışlar ve domates için 19 farklı ifadenin (örneğin: domat, tamatos, balcan, badılcan, banadura, firenk gibi.) ve kedi için ise 6 farklı ifadenin (örneğin: mışık, pisik, manık, maçi, pisi gibi.) olduğunu tespit etmişlerdir [29].

Tablo-1: Dünyada Yaşayan Dillerin Bölgelere Göre Dağılımı (2020) [30]

Bölgeler	Yaşayan Diller		Konuşan	
	Sayı	Pay (%)	Sayısı	Pay (%)
Afrika	2.140	30,1	1.267.955.330	16,9
Amerika	1.059	14,9	1.006.819.420	13,4
Asya	2.306	32,4	4.440.281.930	59,2
Avrupa	289	4,1	746.137.100	9,9
Pasifik	1.323	18,6	40.967.964	0,5
Toplam	7.117	100,0	7.502.161.744	100,0

Summer Institute of Linguistics, Inc tarafından oluşturulan *Ethnologue.com* web sitesi, dünyada yaşayan diller ile ilgili çalışmalar yapmakta ve bu çalışmalarını da “Ethnologue: Languages of the World” adlı raporda yayınlamaktadır. [30] Tablo-1’de de görüldüğü üzere 2020 yılında 23’üncüsü yayınlanan bu çalışmanın en son baskısında dünyada yaşayan dil sayısı 7117 olarak belirlenmiştir. Kitapta bu dillerin 289 tanesinin Avrupa’da, 2.306’sının ise Asya’da konuşulduğu belirtilmiştir.

Tablo-2: Dünyada Yaşayan Dillerin Ülkelere Göre Dağılımı (Dil Sayısına Göre İlk 10 Ülke) (2020) [31]

Ülke Adı	Konuşulan Dil Sayısı
Papua Yeni Gine	840
Endonezya	711
Nijerya	517
Hindistan	456
Amerika Birleşik Devletleri	328
Avustralya	312
Çin	309
Meksika	292
Kamerun	274
Brezilya	221

Tablo-2’den de görüleceği üzere *Ethnologue.com* tarafından yapılan çalışmada, Papua Yeni Gine en çok dil konuşulan ülke olarak belirlenmiştir. Çalışmaya göre: 2020 yılı itibarıyla Papua Yeni Gine’de 840, Endonezya’da 711, Nijerya’da 517, Hindistan’da 456 ve ABD’de ise 328 farklı dil konuşulmaktadır; Dünyada en çok konuşulan dilin ‘İngilizce’ olduğu ve 146 ülkede konuşulduğu ifade edilmektedir. En çok konuşulan diğer diller sırasıyla: Mandarin Çincesi, Hintçe ve İspanyolcadır. Ana dil olarak en çok konuşulan diller ise sırasıyla: Mandarin Çincesi, İspanyolca, İngilizce ve Hintçedir. Bu listede Türkçe 14. sırada yer almaktadır. Ayrıca çalışmada, 2926 dilin yok olma tehlikesi altında olduğu belirtilmektedir. [31]

Daha önce de değindiğimiz gibi, dilin dinamik yapısı nedeniyle, “bir dilin oluşum süreci tamamlanmaz; Sürekli bir değişim içindedir. Bu değişimin ortaya çıkmasında rol alan etkenler ise toplumun değerlerinde, inançlarında, yaşam tarzlarında, duygu ve düşüncelerinde meydana gelen değişimlerdir. Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen ilerlemeler de bu değişimin daha hızlı ve daha etkili bir şekilde gerçekleşmesine neden olmaktadır. Çevresel faktörlerin de etkisiyle farklı kültürlerin birbirlerini tanımaları, öğrenmeleri,

yorumlamaları ve de birbirlerinden etkilenmeleri daha kolay olmaktadır” [32]. Bu etkileşim içinde bilgi ve teknolojiye sahip olan ve bilgiyi doğru kullanan ülkeler, kalkınmalarını kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Bu nedenle günümüzde teknolojinin ve bilginin geliştirilmesinde görece ileride olan gelişmiş ülkeler avantajlı konumdadır. Gelişmekte olan ülkelerin ise yeni bilgi ve teknolojiyi anlamak ve kullanmak için, bilgiyi ve teknolojiyi geliştiren bu tip ülkelerin dilini bilmesi bir zorunluluk hâline gelmiştir. Benzer şekilde geliştirmiş olduğu bilgiyi ve teknolojiyi satarak, gelir ve kârlarını artırmak isteyen firmaların da rekabet ortamında ürünlerini hedef pazarlardaki ülkelerin dillerini göz önünde bulundurarak farklılaştırması gerekmektedir. Başka bir deyişle, bilgi ve teknoloji, bir yandan ticari ve ekonomik ilişkileri belirlerken diğer yandan sosyal ve kültürel ilişkileri ve nihai olarak konuşulan, yazılan dili de şekillendirmektedir. “Küreselleşme” olarak adlandırılan bu süreci UNESCO Tehlike Altındaki Dünya Dilleri Atlası Editörü Chris Moseley’e şöyle değerlendirmektedir: “*Dünyada, özellikle şehirlerde tek bir dille hayatı sürdürmek giderek zorlaşıyor. Herkes anadilinin yanında bir de "metropolitan" dil, yani şehir dili kullanıyor. Bunun anadil eğitimi dışında temel ekonomik sebepleri var. Büyük şirketlerde çalışanlar dünyanın her yerinde şirket içi temel iletişim dil olarak İngilizceyi tercih edebiliyor. Dünyanın büyük şehirlerinde, doğduğumuzda öğrendiğimiz dil ile hayatımızı sürdürebilme olasılığımız gittikçe azalıyor*” [9].

Bir dilin yok olmasının/edilmesinin çok çeşitli boyutları vardır: İlk olarak, küreselleşme perspektifinden hareket edenler dünyada tek bir dilin egemen hâle gelmesinin kaçınılmaz olduğunu öne sürmektedirler. Günümüzde bu dil de İngilizcedir. İngilizce ekonomi ve bilimin olduğu kadar diplomasinin ve uluslararası örgüt ve ilişkilerin de dilidir. BM’nin tanıdığı 200’ün üzerinde ulusal devletin %30’undan fazlasında İngilizce egemen ya da resmî dildir. 1966 yılında dünyadaki radyo-televizyon yayınlarının %60’ı İngilizce olarak gerçekleştirilmiştir. Bugün neredeyse tüm internet dünyası İngilizcenin egemenliği altındadır [5]. BM, Dil’in Canlılığı ve Güvende Olması ile ilgili raporunda, kuşaklararası dil geçişi dikkate alınarak bir dilin tehlikede olup olmadığı 6 derece ile ölçülüyor; Bilim insanlarına göre ise, esas ürkütücü olan, birçok dilin, yeni yetişen nesil tarafından öğrenilmemesi. Yapılan araştırmalara göre her 14 günde bir dil ölüyor ve 2100 yılında yeryüzündeki 7 bine yakın dilin yarısından fazlası yok olacak. Ölen her dille farklı toplumların, dil ve folklor ürünleri, doğal yaşamın her alanına ilişkin bir daha telafi edilemeyecek kadar ayrıntılı ve yoğun bilgileri de ölmüş olacak [33].

Tablo- 3: UNESCO-Dil Canlılık Değerlendirmesi [33]

Tehlikenin Derecesi	Aşama	Konuşurların Durumu
Güvende	5	Dil bütün yaş grupları (çocuklardan yaşlılar kadar) tarafından konuşuluyor.
Güvende değil	4	Dil çocukların çoğu tarafından kullanılıyor; bütün çocuklar tarafından sınırlı alanlarda kullanılıyor.
Belirgin bir şekilde tehlikede	3	Dil anne, baba ve yaşlılar tarafından kullanılıyor.
Ciddi tehlikede	2	Dil genellikle büyükanne/büyükbaba yaş grubu tarafından kullanılıyor.
Çok ciddi tehlikede	1	Dil büyükanne/büyükbaba yaş grubu tarafından çok az konuşuluyor.
Yok olmuş	0	Konuşan kalmamış.

4. TÜRKÇEYE YÖNELİK TEHDİTLER

4.1.İngilizcenin Baskısı ve Türkçenin Sorunları

Coğrafi keşiflerle birlikte 15. yüzyılda başlayan ve İngiltere'nin de en önemli aktörü olduğu sömürgecilik sürecinde İngilizce sömürge ülkelerinde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ulusal sınırların belirginleşmesiyle artık kültürel etkileşim siyasal yöntemlerle değil, teknoloji aracılığıyla olmuştur. Dolayısıyla teknolojiyi geliştiren ülkeler, yeni teknolojiyle oluşturdukları ürün ve teknoloji ihracatıyla kültür ve dillerini de dünyaya yayma olanağı elde etmişlerdir. Bu yayılcılık, 20. yüzyıldaki gelişimiyle dış ticaret, finans ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları açısından dünyanın en büyük ekonomisi olan ABD'nin resmî dilinin İngilizce olması dolayısıyla dünya geneline dağılmıştır. Diğer bir ifadeyle, İngiltere ve ABD'nin dünya ekonomisindeki yeri, İngilizceyi dünya dili hâline getirmiştir. Bu durum İngilizcenin yaygınlaşmasının yanı sıra bu yaygınlaşma dolayısıyla diğer dillerin yapısının da değişmesine ve yozlaşmasına neden olmuştur. Bu süreçten Türkçe de önemli düzeyde etkilenmiştir.

Günümüz Türkçesinin en önemli sorunu, yabancı dillerin, özellikle de İngilizcenin, Türkçeyi olumsuz etkilemesidir. Türkiye'de İngilizce ile öğretime başlandığı 1950'lerde Anglo-Sakson kültürünün etkisi kendisini yoğun şekilde hissettirmiştir. İngilizce sadece Türkçeyi değil, başka dilleri de etkilemiştir. Fransızlar dillerini korumak amacıyla yasa bile çıkarmışlardır. Yabancı dil öğrenme düşüncesi, zamanla yabancı dille öğretime dönüşmüş ve yaygınlaşmıştır. İngiliz-Amerikan kültürünün etkisi sadece dilde değil, pek çok alanda kendisini göstermiştir. Beslenme alışkanlıklarından, giyime, müziğe kadar pek çok alanda bir etkilenme söz konusudur. Ancak, en fazla dikkati çeken dildeki etkilenmedir [34]. Türkçe'nin sistematik şekilde İngilizler tarafından 1953 yılından itibaren yıpratıldığını iddia eden Sinanoğlu, Atatürk'ün "*Türk demek Türkçe demektir, ne mutlu Türk'üm diyene*" şeklindeki iki cümlelik ifadesinin "*ne mutlu Türk'üm diyene*" şekline dönüştürülerek tek bir cümleye indirildiğini hatırlatıyor [24].

UNESCO Tehlike Altındaki Dünya Dilleri Atlası'na göre Türkiye'de 18 dil yok olmuş veya yok olma tehlikesi altındadır. Bu raporda [9]:

- Ubıh, Mlahso ve Kapadokya Yunancası dilleri artık kullanılmamakta yani *yok olmuş*;
- Hertevin dili "kritik olarak tehlikede" ifadesiyle *yok olmak üzere*;
- Gagavuzca, Judezmo ve Turoyo dilleri ise "Hertevin" kadar olmasa da "ciddi şekilde tehlike altında" ifadesiyle *yok olmak üzere* olan;
- Romanca, Batı Ermenicesi, Pontik Yunanca, Lazca, Hemşince, Abazaca ve Suret dilleri "kesinlikle tehlikede" ifadesiyle *yok olma sürecinde* olan;
- Adigece, Abhazca, Kabardeyce – Çerkezce ve Zazaca dilleri ise "savunmasız" ifadesiyle riskli ve *yok olma eğiliminde* olan diller olarak gösterilmektedir.

Dil çalışmalarına diğer bir önemli kaynak olan "Ethnologue" adlı internet sitesi ise Türkiye'de hali hazırda konuşulmakta olan 39 dil olduğunu yazmaktadır. Listede Osetçe, Uygurca, farklı Arapça lehçeleri, Sırpça ve Arnavutça gibi kimisi Türkiye'de yerli; kimisi de göçler sonucunda ülkenin dağınık bölgelerinde konuşulan diller yer almıştır. UNESCO Tehlike Altındaki Dünya Dilleri Atlası editörü Chris Molesey'e göre; "*Devletlerin anadilleri yaşatmak için hem eğitim sisteminde hem de kültürel alanda teşvikler yapması önemli: Fakat dünyadaki örneklerin çoğunda görüyoruz ki yerli toplulukların gönüllü emeği sayesinde bu diller yaşıyorlar*" [35;36].

Günümüzde ilgili alan yazında Türk diline ilişkin sorunlar yaşandığı genel bir kanıdır. Bu sorunların oluşmasında etken olan temel nedenler ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Yabancı kelime tutkusu ve özensiz kullanım;
- Kelimelerin yanlış telaffuz edilmesi;
- Dil bilgisi kurallarına uyulmaması;
- Dilimize giren yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarının üretilmemesi;
- Günlük konuşma dilinde ve sosyal medyada sınırlı sayıda kelime kullanımı ve
- Yöresel dil farklılıklarının yarattığı uyumsuzluklar.

Türkçeye yönelik söz konusu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için getirilen başlıca öneriler arasında özellikle kurumsal ve politik öneriler yer almaktadır. Bunlardan bazıları; Toplum genelinde ve özellikle eğitimciler için eğitim ve bilinçlendirme, ülke çapında uygulanacak dil politikalarının düzenlenmesi, Türkçeyi korumanın bir devlet politikası olarak belirlenmesi, Türkçe isimlerin kullanılması, kitap okuma oranlarının artırılması, diksiyon kurslarının açılması ve sivil toplum örgütlerinin kurulması, alanla ilgili kurumların etkinliğinin artırılması vs. şeklindeki faaliyetlerdir. [37]

Yabancı dille eğitimin yanında Türkçenin karşısına çıkan bir diğer engel de YÖK tarafından benimsenen bilimsel yayın politikasıdır. Bu yayın politikasının ilk adımı 3 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile atılmıştır. Bu kanun kapsamında araştırmacıların ve akademisyenlerin yabancı dille yayın yapması teşvik edilmiştir. Ayrıca TÜBİTAK Uluslararası Bilimsel Yayınları Teşvik (UBYT) programı kapsamında Social Science Citation Index, Science Citation Index, Arts and Humanities Citation Index vb. gibi veri tabanlarında taranan ve birçoğunun yazım dili İngilizce olan dergilere 5000 Türk Lirasına kadar teşvik verilmesi, araştırmacıları ve akademisyenleri yabancı dille bilim yapmaya yönlendirmektedir. Tüm göstergeler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de Türkçe bilim yapmanın bir artışı olmadığı gözlemlenmektedir [38]. Bilim ve tekniğin yöntemleri evrenseldir, ancak, bilim ve tekniğin amaçları, ne yönde geliştirileceği, onunla ne için ve ne yapılacağı, ülkelerin kültür ve temel yaşayış felsefelerine göre değişir, ulusaldır. Türkiye’nin de kendi bilim ve tekniğini geliştirmesi, kendi amaç ve gayelerini saptaması gerekmektedir. Örneğin, akademik yükseltmelerde veya teşviklerde, İngilizce bilimsel çalışmaların, Türkçe bilimsel çalışmalar karşısında daha yüksek şekilde puanlanması, bilimsel dil kullanımında Türkçenin sınırlandırılmasına yol açmaktadır. İngiliz The Times gazetesi alaycı bir tavırla bu durumu 1960’lı yıllarda Almanca için “*linguistic submissiveness*” (dil teslimiyetçiliği) olarak tanımlamaktadır.(39) İngilizce bilimde, teknolojiye, diğer alanların bir kısmında baskın olmayı sürdürecektir. Ancak, yayınlarda dil olarak İngilizcenin seçilmesinin nedenleri konusunda çok-dilli İsviçre için 1992 yılında yapılmış bir çalışmada, doğa bilimcilerin çoğunun (%78-98 aralığında) İngilizceyi tercih etme nedeni “*de facto (uygulama/fiilî)*” olarak tanımlarken; “akademik kariyerim için iyi” diyenlerin oranının (%3-11 aralığında) diğer nedenler karşısında görece çok düşük olması dikkat çekicidir. [40]

4.2. Uzaktan Eğitim (E-öğrenme) ve COVID-19 Salgını Kapsamında Genel Bir Değerlendirme

Türkiye’de mektuplaşma yoluyla başlayan uzaktan eğitim modeli sonraları radyo ve televizyon teknolojilerindeki gelişmeyle daha da yaygınlaşmıştır. Okuma-yazma oranını artırmak ve eğitim düzeyini yükseltmek amacıyla uzaktan eğitim kurumlarının sayısının artırılmasına yönelik faaliyetler artmış ve ilkokuldan başlamak üzere lisansüstü eğitime kadar kullanılmıştır.

Uzaktan eğitimi en fazla destekleyen ve yayılmasını sağlayan gelişme BİT dolayısıyla internet olanağının geliştirilmesi ve yaygınlaşmasıdır.

Teknoloji temelli eğitim ile geleneksel eğitimin birbirlerine karşı avantaj ve dezavantajlarının olduğu gerçeğine karşın bazı bilimsel çalışmalarda teknoloji temelli eğitim ile geleneksel eğitim metodlarının öğrenme sonuçları arasında bir farklılık tespit edilememiştir [41]. Uzaktan eğitimin veya e-öğrenmenin sağladığı faydaları -birbirinden keskin ayrımları olmasa da sıralamak istediğimizde şu özellikler ön plana çıkmaktadır:

- *Esnek yapı:* Bireysel ihtiyaçlara göre kolay güncellenebilir olması; çok sayıda farklı tekniğin kullanımına olanak sağlaması, farklı mekânlardaki uzmanlardan yararlanabilmesi ve öğrenen merkezli olması, zamandan ve mekândan bağımsız olması dolayısıyla esneklik sunması,
- *Kitlesel eğitim:* Altyapı olanaklarına bağlı olarak kitlesel eğitim ve öğretime olanak sağlaması, herhangi bir sosyal, fiziksel, ekonomik engeli dolayısıyla geleneksel eğitim olanaklarından faydalanamayan insanlara teknolojinin sağladığı avantajlarla eğitim olanağı sunması yönleri ile eğitim hizmetinin daha geniş kitlelere götürülmesi, eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanması,
- *Düşük maliyet:* Geleneksel eğitim yöntemlerinin yol açmış olduğu yüksek kırtasiye, yönetim giderleri, personel giderleri, eğitim genel giderleri gibi maliyetlerin çok düşük düzeyde olması. Ancak, sistemin başlangıç sermayesi ve altyapı gerekleri vb. koşullar dikkate alındığında gelişmekte olan ülkeler için bu durumunun ancak uzun vadede gerçekleşebileceği söylenebilir. [41]

Yukarıda sıralananlar e-öğrenmenin sağladığı avantajlarından sadece birkaçıdır ve çoğaltılabilmektedir; Örneğin: Uzaktan eğitim yöntemleri sayesinde okula giderken kullanılan ulaşım araçlarının neden olduğu karbon salınımı önemli oranda azalmaktadır. Open University araştırmasına göre bu oran yüzde 65 civarındadır.

Uzaktan öğrenmenin avantajlarının yanı sıra birtakım dezavantajları da söz konusudur; En büyük dezavantajının uygulamada görülen ve eğitimde çok önemli olan yüz yüze iletişim ve etkileşim konusunda sınırlı olmasıdır. Uzaktan eğitimde bu sınırlılık çevrimiçi ve gerçek zamanlı uygulamalarla giderilmeye çalışılsa da, hâlâ bir dezavantaj olarak görülmektedir. Bununla birlikte, eğitimlere katılmada isteksizlik, teknoloji okuryazarlığı ve internet altyapısı gerektirmesi, deneyim ve güdü eksikliği gibi faktörler de uzaktan eğitimin dezavantajlarından [42;43;44;45]. Uzaktan öğrenmenin önündeki en büyük engel, güdüleri düşük veya çalışma alışkanlıkları kötü olan öğrencilerin geride kalabilmeleridir. Bazı öğrenciler, klasik öğrenim yönteminde rahatlamakta; okula gitmek, sınıfta cevap vermek, aktif olmak ve öğretmenler tarafından daha çok çalışmak için motive olmak istemektedirler. Bu nedenle uzaktan öğretimle bazı aktif ve sosyal öğrenciler çalışma güdülerini kaybedebilmektedirler. Fiziksel olarak ayrı mekânlarda bulunan öğrencilerde topluluk hissi önemli ölçüde azalmaktadır. Bu durum, sosyal yalıtım, dikkat dağınıklığı, dikkat azalması gibi sorunları da beraberinde getirmekte ve uzaktan eğitim alan öğrencilerin eğitimlerini bırakmalarına yol açabilmektedir. [46] Kısaca, uzaktan eğitim-öğretimin yaratmış olduğu yalıtım, uzun vadeli bir iletişim engeli oluşturabilmektedir.[47]

Uzaktan öğretimin bu mikro nitelikteki etkilerinin yanı sıra makro olarak da değerlendirmesini yapmakta fayda vardır. Eğitim, bireysel ve toplumsal olarak gelişme ve kalkınmayı çok yakından etkilemektedir. Eğitim, artan verimliliğe bağlı pozitif dışsallık özelliği nedeniyle, bireysel faydadan daha çok kamusal faydayı arttırmaya yönelik olmak zorundadır; Ancak, kamusal bir hizmet olmasına rağmen, zamanla yarı kamusal niteliğe bürünerek

özelleştirilmiştir. Uzaktan eğitimde maliyetlerin azalması, ölçek ekonomilerinin artmasına yol açmaktadır. Bu tip öğrenme sürecinde kamusal ya da özel maliyetlerin (örneğin; internete bağlanma maliyeti, program yükleme maliyeti, çıktı alma maliyeti vs.) öğretmen ve öğrenciye ya da velisine yüklendiği düşünüldüğünde, fayda dağılımının eğitimi veren kurumlar lehine değiştiği söylenebilir.

- Özellikle ücret almaya devam eden özel-eğitim veren kurumlar lehine oluşan fayda / dışsal tasarruf ne kadardır?
- Özelleştirme ve dolayısıyla özel eğitim kurumlarının arttığı ekonomik yapılar için uzaktan eğitim bireysel/özel faydayı ne kadar arttırmaktadır?
- Sosyal-özel maliyet/fayda dengesinin bu süreçte ne yönde değişim gösterdiği ve eğitim alan birey veya toplumun faydasının mı yoksa özel eğitim veren kurumların kârlılığının mı arttığı?

Yukarıdaki birbiriyle ilişkili sorular gelecekteki bilimsel çalışmalara ihtiyaç yaratmaktadır.

2019 yılı sonunda başlayan COVID-19 salgını nedeniyle tüm ülkelerde sokağa çıkma kısıtlaması ve yasağı uygulanmıştır. Bu uygulamalardan eğitim kurumları da etkilenmiş ve eğitime ara verilmiştir. Salgının yayılımı durdurulamayınca örgün eğitimden vazgeçilerek, uzaktan eğitim sistemine geçiş kararı alınmış ve bu kararın tüm eğitim kurumlarında uygulanması istenmiştir. Böylece tüm dersler, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığının EBA sistemi ve yükseköğretim kurumlarının kendi uzaktan eğitim sistemleri üzerinden uzaktan eğitim modeliyle sürdürülmüştür. Bu sayede yükseköğretim kurumları 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminin 6 haftasını örgün, 8 haftasını ise uzaktan eğitim yöntemiyle tamamlayabilmiştir. Bu süreçte uzaktan eğitim sisteminde daha önceden teorik ve bilgisayar tabanlı uygulamalı dersler verildiği için, özellikle uygulamalı derslerin uzaktan eğitim modeliyle sürdürülmesindeki sorunlara odaklanılmıştır. Ancak, uzaktan eğitimle ilgili geçmişten günümüze eğitim bilimlerinin tartışmalarına bakıldığında, uzaktan eğitim, örgün eğitimden öğretim süreci kapsamında farklılık gösterdiği kesin olmakla birlikte hangisinin daha faydalı olduğu veya uzaktan eğitimin taşıdığı olumsuzluklar ve riskler netleşmemiştir.

Bireyselleşme olgusunun gün geçtikçe arttığı ve ortamdaki bağımsız öğrenme olanaklarının çok kolaylaştığı uzaktan eğitimde teknolojiyle bütünleşmiş çok değişkenli süreçler, eğitim öğretimde öğrenci ve öğretmenlerin geleneksel görev ve sorumluluklarını da değiştirmektedir. Bu değişimler paralelinde sorulması gereken bazı sorular mevcuttur;

* Eğitim müfredatlarının veya ilgili mevzuatların değiştirilmesi gibi önemli yapısal değişimler bu sürecin hızına yetiştirebilir mi?

*Günün ihtiyaçlarını karşılayabilen ve sorunları çözen bir sistem tam anlamıyla oluşturulabilir mi?

Bu konuda yapılan bir araştırma [48] COVID-19 sürecinde UNESCO verilerine göre; 84 ülkeden 58'inin sınavları ertelediğini veya yeniden planladığını, 23'ünün çevrimiçi veya ev tabanlı test gibi alternatif yöntemler getirdiğini, 22 ülkede sınavlara devam edilirken 11 ülkede ise tamamen iptal edildiğini belirtmektedir. Çalışma, bu süreçte uzaktan eğitimde Türkiye'nin gerek MEB gerekse YÖK eğitim verilerine ilişkin detaylı bilgiler de içermektedir. Ayrıca Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim sisteminin altyapı, erişim, içerik, tasarım, uygulama, kalite, güvenlik, mevzuat ve pedagojik açıdan güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. EBA üzerinden açık ve uzaktan eğitim etkinliklerine erişimin sınırlı düzeyde kaldığı, tüm derslere yönelik uygulamanın yer almadığı, özellikle okul öncesi döneme yönelik bir uygulamanın gerçekleştirilemediği gözlemlenmiştir. Ayrıca, tüm öğretim kademelerinde öğretmenlerin açık ve uzaktan eğitim sistemine dâhil edilmedikleri belirtilmektedir. En temel sorun, iletişim teknolojilerine erişimde ve kullanım becerisinde yaşanan eşitsizliklerin ve bilgisizliklerin, bu süreçte öğrenmeyi etkilemesidir. Çalışmanın pek çok önerisinin en başında geleni şudur: “bu

pandemi açık ve uzaktan eğitimde akreditasyon standartlarının, yasal ve pedagojik birtakım düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerektiğini, var olan standartlar ile yasal ve pedagojik düzenlemelerin ise etkili bir şekilde uygulanması gerektiğini ortaya koymaktadır”.

4.3.Uzaktan Eğitim (E-öğrenme) ve COVID-19 Salgın Sürecinde Dil Emperyalizmi

Küreselleşmenin artık sınırlarına ulaştığı ve teknolojinin de etkisiyle ülkelerin birbirlerine iyice yaklaştığı günümüz dünya düzeninde, başta ABD olmak üzere teknolojinin sahibi olan ülkelerin etkisiyle “İngilizce” artık dünya dili hâline gelmiştir. Bu durum çeşitli yollarla (film, sosyal medya, basın, bilimsel çalışmalar, moda, teknolojik ürünlerin ihracı, doğrudan yabancı yatırımlar gibi...) özellikle ABD ve Avrupa ülkelerinin ön planda olduğu Batı kültürünün yaygınlaşmasına, gelişmekte olan ülke kültürlerinin erozyonuna neden olmaktadır.

BİT kapsamındaki ilerlemelerin, bir yandan yeni olanaklar sunarak eğitimi olumlu etkilemesi yanında, bazı tehditler barındırdığını düşünenlerin sayısı da artmaktadır. Çünkü teknolojideki ilerlemeler sadece eğitim amaçlarıyla paralel olarak kullanılmayacaktır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelecekteki kullanım biçimleri, onun eğitimdeki geleceğini de belirleyecektir. Taşpınar ve Tuncer (2008) çalışmasında, bu konu üzerinde durarak, “İnternetin bir propaganda aracı olarak kullanılması denetimi zorunlu kılmaktadır. Birçok ülkede buna benzer eğilimler oluşmuştur.” tespiti yapmış ve “Gelişmiş ülkelerin BİT kullanma amaçları arasında bir hegemonya kurma amacı var mıdır?”, “İnternette bir bilgi tekeli sorunu var mıdır?”, “BİT’lerin kullanılmasıyla yeni bir sömürgecilik akımı mı canlanmaktadır?” şeklindeki pek çok önemli soruyu sormuştur. Sonuç olarak, bu konuda ülkemizde planlamalara ihtiyaç olduğunu vurgulanmıştır. [41] Bu iddiaları destekler nitelikte oluşumlar doğmaktadır. Örneğin: Sekizler Grubu veya kısa kullanımıyla G8 grubu ülkeler BİT’lere ulaşma ve bu teknolojileri kullanma amacıyla Dijital Fırsat Görev Ekibi kurmuştur. Bu grubun amaçlarına göre; dünya çapında bilgi ortaklığıyla uzaktan eğitim ve öğretimin avantajları yerele yayılmalı, ilgili bulunan gelişmiş ülkelerdeki materyaller, bu ülkelerin hizmetine sunulmalıdır [49]. Bu amaçlar küresel bir eğitim tehlikesinin varlığına işaret etmektedir. Eğitim materyali sadece dünyanın belli bir bölümünün potansiyel kullanımına sunulmakta ve İngilizce olarak planlanmaktadır. Grup içindeki problemler ise çevirilerle çözülmek zorundadır. Bu durumda ortaya çıkacak problem ise, farklılaşan eğitim metodu, farklılaşan kültür ve farklılaşan bir dünya yaşamıdır. Burada anılan eğitim metodu, bilgisayar ağları ile sunulan öğretim yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın temel gerekçesi ise, artan bilgi yoğunluğuyla mücadele ve yeniliklerin eş zamanlı kullanımınıdır. Dolayısıyla gelişmiş ülkeler, küresel amaçlarına ulaşmak için bilgisayar ve interneti bir fırsat olarak görmektedirler. Uzaktan eğitimle kültürel farklılıklar, giderek tek tip hâle gelmektedir.

Çalışmanın kapsamı içinde, BİT olanaklarının eğitime bir yansıması olan uzaktan eğitimin değerlendirmesi yapıldığında; uzaktan eğitimin sanal ortamda geçirilen zamanı arttırdığı düşünülecek olursa, çocuk ve gençlerin internet ortamında geliştirilen eğitim-öğretim sürecinde, İngilizcenin egemen olduğu sanal dünyanın da daha fazla etkisi altında kaldığı ve kalacağı söylenebilir. Teknoloji karşısında insan, aktif değil pasif alıcı niteliğindedir. Bu durum, dili kullanmayı sınırlandıran bir unsurdur. Öğrenci, çok dersli eğitim içinde, sınırlı canlı ders sürelerinde gerçekleştirilen uzaktan eğitimde, kalabalık bir ortamda çoklu değil, öğrenci-öğretmen şeklinde tek yönlü bir iletişim içindedir. Canlı ders sırasında konuşmak yerine bir dinleyici / seyirci rolünde olan öğrenciler, ders dışı zamanlarda da öğretmenlerin sanal ortamda paylaştıkları eğitim materyalleri ile baş başa bırakılmaktadır. Bu iletişim biçiminde öğrenci pasif nitelikte, kısa cevap ya da mesaj ile öğretmeni ile iletişim kurabilmektedir. Vakit kaybı olarak değerlendirilen yazı yazmanın yerini, görece ağırlıklı olarak görsel metinler ve kopyala-yapıştır şeklindeki ödev formatları almıştır.

UNESCO 21 Şubat Dünya Anadil Günü açıklamasında; “Sadece örgün eğitim veya şehirlerde değil artık gündelik hayatın büyük bir bölümünü kapsayan internette de anadillerin yok olduğu görülmüyor. Dünyadaki pek çok dilden sayısız kaynak dijital ortama aktarılıyor... Bu insanlık mirasının bir yerde toplanabilmesi için önemliken, kaynakların son halinin baskın dillerde yayılması, yerli dilleri zedeleyici bir diğer faktör olarak öne çıkıyor. Dünyadaki internet kullanıcılarının yüzde 25'ten fazlası İngilizce içerik takip ediyor, bunu yüzde 20'ye yakın oranla Çince takip ediyor ve yüzde 8 ile İspanyolca. İnternet içeriklerinin yüzde 80'e yakını yalnızca 10 farklı dilde üretiliyor. Dolayısıyla dijital içerikler de aynı gündelik hayat ve eğitim sistemleri gibi "yerli" dillerin gelişimi için elverişli bir ortam değil” denmektedir. [36]

Uzaktan eğitim sürecinde gençlerin ve çocukların internet ve BİT karşısında yaşadığı sağlık problemleri, uygulamalı ders problemleri, psikolojik vb. pek çok sorun tartışılmaya devam etmektedir. Diğer bağımlılıklarda olduğu gibi “kişinin bağımlısı olduğu teknolojik ürüne ulaşamadığında yoksunluk yaşadığı bir durum” olarak tanımlanan “internet ve teknoloji bağımlılığı” başlı başına bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. [50] Bireylerin interneti yaşamlarında sorun oluşturacak ve kontrolsüz bir şekilde kullanması olarak tanımlanan ‘problemlerli internet kullanımı’ son yıllarda teknolojinin gelişmesiyle birlikte sıklıkla yaşanan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sıkça tartışılan teknoloji bağımlılığının yarattığı, kontrolsüz ve verimsiz zaman geçirmenin beraberinde getirdiği en büyük sorunlardan birisi de aile içi iletişimsizliktir. Aile bireyleri televizyon, bilgisayar, telefonla bağlandıkları sanal ortamda vakit geçirirken birbirlerinden kopmakta ve bir zaman sonra birlikte hiçbir şey yapamaz hâle gelmekte; yavaş yavaş birbirlerine yabancılaşmaktadırlar. Bu süreçte yaşanacak en önemli risk, geleneksel aile yapısının ve iletişiminin bozulmasına bağlı olarak ortaya çıkacak kültürel erozyondur. İnternet üzerinden küresel kültürün baskılarına maruz kaldığı düşünüldüğünde ve COVID-19 küresel salgınının getirdiği zorunluluklarla birlikte daha yaygın hâle gelen uzaktan eğitim sürecinde, sosyalleşmeden uzaklaşan insanlar için sanal ortamda geçirilen saatlerin süresi artmış, yerel anlamda sosyal ve kültürel etkileşim azalmıştır. Aile ile geçirilen süre daha da azalmaktadır.

Alan yazındaki araştırmalarda, COVID-19 salgınıyla birlikte yaşanan sosyal yalıtım ve artan internet kullanımının, bireylerin problemlerli internet kullanım oranlarında önemli artışlar yarattığı ve bu durumun bireylerin psikososyal sağlıkları açısından olumsuz etkiler oluşturduğu görülmüştür. Örneğin: Baltacı, vd. (2020) tarafından Türkiye’de 52 üniversite öğrencisi ile yapılan bir nitel araştırmada, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin COVID-19 salgın döneminde internet kullanımına ilişkin yaşantıları incelenmiştir. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin söz konusu dönemde internet kullanımlarını kontrol etmekte zorluk yaşadıkları, kontrol edememekten dolayı olumsuz duygular yaşadıkları ve kendilerini bu durumdan dolayı ‘internet bağımlısı’ olarak gördükleri ifade edilmiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerin internette vakit geçirmelerinden dolayı aile üyeleriyle daha az zaman geçirdikleri, aile üyeleriyle olan ilişkilerini zayıflattığı ve aile üyeleriyle etkileşimlerinden kaçınmak için internete yöneldikleri görülmüştür. [51] Ancak ne yazık ki, gerek bu süreç özelinde gerekse genel olarak, internette geçen süreler artarken ve dolayısıyla maruz kalınan İngilizce oranındaki artışlara rağmen, bu durumun ana dilimizde yarattığı etkilere ilişkin bir akademik çalışmaya ilgili yazında rastlanamamıştır.

4.4. Dil Emperyalizmine Dünya’dan Bazı Örnekler:

İngilizcenin ve beraberinde getirdiği kültür emperyalizmine karşı, bu tehlikenin farkında olan farklı kesimlerden sesler ve tepkiler yükselmeye devam ediyor. Buna ilişkin olarak özellikle AB içinde İngilizceden sonra gelen en güçlü dil olan Almancaya ilişkin değerlendirmelere, bu

dile yönelik tehditlere karşı gerçekleştirilen uygulamalara ve önerilere bakmak, Türkçe'nin korunması ve yaşatılması için yapılabilecek önerilere de ışık tutar niteliktedir.

4.4.1. “İngilizcenin küresel egemenliğine karşı Almanya da kendi dili için savaş veriyor.”

İngilizcenin tehlikeli boyutlarda Almancayı kuşatma altına almış olması Alman dilbilimcileri korkutmaktadır. “*Dilin yitirilmesi sorunu yalnız bizim sıkıntımız değil. Luther, Kant, Goethe, Kleist, Bismarck, Kafka, ... gibi ünlü yazarların, düşünürlerin, tarihçilerin, ticaret kurumlarının yurdu Almanya da küreselleşmenin ağına düşmüş, çırpınıyor, kurtuluş yollarını arıyor. ... Almanlar nitelikli yazı dilinin ve dolayısıyla edebiyatın kısırlaşmasından yakınmakla kalmıyor, görsel ve yazılı basında da dilin zenginliğini yitirdiğine işaret ediyorlar. Kleist, Thomas Mann, Daniel Kehlman gibi yazarların yazı dilinde kullandıkları görkemli, kılı kırk yaran tümce yapısının, günümüzde giderek ölmekte olduğunu vurguluyorlar. Örneğin Goethe ve Heine'nin kurduğu tümcelerdeki sözcük sayısı 30 ile 36; Thomas Mann'ın “Joseph ve Erkek Kardeşleri” romanında ise rekor sayılacak bir sayıyla 347'ye ulaşırken, bugün gazete metinlerinde tümce başına 5 ya da 13 sözcük düşüyor. Dahası bulvar gazetelerinde, ciddi nitelikli radyo ve televizyonlarda da dört sözcüklü tümce kullanmak âdeta moda haline gelmiş.*”[52] Benzer durum Türkçe için de geçerli; televizyon programlarında, dizilerde, hatta reklâmlarda kullanılan Türkçede yazım kurallarındaki hoyratlık yanında, iyice yozlaşmaya yönelen konuşma alışkanlığının da yerleşmiş durumda olduğu söylenebilir. Bu yayınların milyonlara ulaştığı, en çok da genç kuşağı etkilediği açıktır. Sözlü, yazılı, görsel medya unsurlarındaki Türkçenin bozuk veya kısır kullanımı bir yandan sözcük dağarcığını küçülttüğü gibi, uydurma argo eklemelerle Türkçeyi âdeta bozguna uğratmaktadır.

Alman dilbilimci aynı zamanda Federal Meclis Başkan Yardımcısı Wolfgang Thierse, dildeki bu yozlaşmaya sadece gençlerin argo alışkanlığının etkili olmadığını, kısırlaşmanın, sözel iletişimin her alanına, bütün kuşaklara, kurumlara yayılmış olduğunu belirtiyor. Toplumbilimci Meinhard Miegel de son kitabında, “*Sözel iletişimin SMS düzeyine indirgenliğine*” işaret ediyor. Ama yalnız SMS iletilerin gönderildiği, bizde de yaygın biçimde kullanılan cep telefonları değil, bilgisayar (internet) ortamındaki “Chatrooms’lar” (konuşma odaları) “download-portalları” (indir kapıları), Websites’leri (Websiteleri- bilgi sunumları), dilin yozlaşmasına neden olan iletişim araçları olarak suçlu görülüyor. Reklam ajanslarında, pazarlama şirketlerinde, bilgisayar firmalarında, pop müzik yapımcılarında, hatta resmi dairelerle bilim kurumları ve enstitülerinde, kitle iletişim araçlarında, siyasilere konuşma yaptıkları kürsülerde İngilizce “moda dil”e dönüşmüş durumda olduğu “*zehirli bir maya gibi sanki Alman kültürünü yavaş yavaş yok oluşa sürüklediği*” ifade ediliyor. Alman filozof, dilbilimci ve devlet adamı. Berlin Üniversitesi'nin kurucularından olan Wilhelm von Humboldt, “*Farklı diller farklı dünya görüşleri demektir. Tek bir dünya dili, tek bir dünya görüşü demektir ki, bunu hayali bile dehşet verici bir şeydir*” diyor. [52] Yine bir Alman tarihçi olan ve Hitler Almanya'sından kaçan (1933) Golo Mann (1909-1994), İngilizcenin bir dünya dili haline geliyor olmasını, “*Dünyanın Avrupalılaşması*” olarak adlandırmıştır.[39]

AB’de Alman siyasetçiler ve bürokratlar kendi dillerinden vazgeçip, uluslararası platformlarda İngilizce konuşuyorlar. Birliğe ait her türlü resmi yazışma, konuşma metinleri İngilizce yapılıyor. Brüksel bürokrasisinde, iş yazışmalarında çoğunlukla anadili İngilizce olan memurlar yeğleniyor. Oysa Avrupalılar arasında anadili Almanca olanların oranı (yüzde 25), Fransızca ve İngilizce konuşanların oranından (yüzde 16) daha yüksek [52]. Bazılarınca meslek dilinin Almanca olması “*modası geçmiş*” bir alışkanlık olarak görülüyor, bu durum “*doğal*” kabul ediliyor. Siemens ve Deutsche Bank gibi büyük kuruluşlar da İngilizceyi “*Corporate language*” (sosyal bir dil) olarak değerlendiriyorlar. Ancak, karşı görüşler de var. Örneğin bir milletvekili AB Komisyonu Başkanına bir mektup göndererek “*Değerlendirilmek üzere*

kendilerine gönderilen tüm resmi metinleri, ancak Almanca olmaları halinde işleme koymaya kesin kararlı olduğunu “ bildirmiş. TDK'nin yıllardır yapmaya çalıştığı ve kimi çevrelerce alaya alınan bir uygulamayı, Alman Dili Vakfını oluşturan Dil Derneği yapmaya çalışıyor; dışardan gelen yabancı sözcüklerin yerine Almancasını koyuyor, bunu gerekli görüyorlar. Ülkemizde de yapılmasını arzu ettiğimiz bir çalışmayı, Hannover Üniversitesi gerçekleştirmiş. Bu çalışmaya göre: 2004'te sık kullanılan 100 sözcükten 23'ünün İngilizce olduğunu saptanmış. Almanya'da bazı milletvekilleri ve vakıflar, Fransa, Polonya ve İzlanda'da olduğu gibi, “*Ülke dili Almanca*”nın yasal yaptırımlar konularak korunmasını öneriyorlar. Bu duruma bir başka örnek de Fransa'dan verilebilir; ülkede bilgisayar için Fransızca “*ordinateur*” yerine, *computer* yazana büyük para cezası veriliyor. [52]

4.4.2. “Kazakistan örneği, korunmayan bir dilin ne durumlara düşebileceğinin değerli bir kanıtı”

Ülkemizde de yasal yollarla Türkçenin korunmasına yönelik öneriler ve aksi görüşler gündemi, basını bir dönem meşgul etmiştir ve tartışmalar sürmektedir. D.Hızlan'ın gösterdiği (1999) Kazakistan örneği [53], korunmayan bir dilin ne durumlara düşebileceğinin değerli bir kanıtıdır. F.Karabulut (2004), Kazakçanın "dil ölümü" sürecinde yaşadıklarını beş evreye ayırarak incelemiştir: [54] İlk evre, Kazakçaya sınırlı sayıda Rusça kelimelerin girdiği ancak daha sonra Rus okullarının açılmasıyla, zorunlu Rusça eğitimin yapıldığı bir dönemdir. İkinci evrede bu okullar yaygınlaşmış ve Kazak aydınlar burada yetişmişlerdir. Aynı evrede kırdan kente göç hızlanmıştır. Üçüncü evrede, Rusçayı bilmek, bir modernlik ve varlık göstergesine dönüşmüş; Artık şehirlerdeki iki dillilik Kazakça aleyhine bozulmaya başlamıştır ve Rusça hayatın her alanında kullanılmaya başlanmıştır. Öyle ki insanlar Rusça bildikleri için kendileriyle gurur duymaya başlıyorlar. Kırsal kesimdeki halkın kurulan büyük çiftliklerde (kolhozlarda) çalıştırılmasıyla da şehirlerdeki bozulma sürecinin kırsal kesimdeki dönüşümle tamamlanmasına çalışılmıştır. Dördüncü evre ibret vericidir: Artık aileler çocuklarıyla Rusçayla ilişki kurmaya başlamışlardır. Çünkü çift dillilik artık Rusça lehine tek dilliliğe dönüşmektedir ve ailelerde, Kazakça öğretiminin "çocuklarının düzgün Rusça öğrenerek toplumda iyi bir yer sahibi olmalarına" ket vuracağı görüşü hâkim olmaya başlamıştır. Böylelikle yetişen, Kazakçası zayıf kuşağın yetiştirdiği bir sonraki kuşakta dönüşüm Rusça lehine büyük ölçüde tamamlanmıştır. 1990'lara varıldığında şehirlerde yaşayan halkın yaklaşık %80'i Rusçayı anadil olarak görmektedir. Kazakistan'daki yedi milyonluk Rus nüfusunun ise ancak elli üç bini Kazakça bilmektedir. Son evre, Sovyetler Birliğinin dağılmasının ardından Kazakların dil bilincinin tekrar canlandırılması için çabaladığı, Kazakçanın halk nezdinde tekrar itibar kazanmaya başladığı dönemdir. Kazakistan devleti, Kazakça eğitim veren okulları artırma ve üniversiteler kurma uğraşı içindedir. Başlangıçta Kazakistan'da dilin korunması için savcıların harekete geçmesini eleştiren Hızlan, eski Kültür Bakanı tarafından kendisine gönderilen bir açıklama üzerine, Kazakça ile ilgili bir takım doğruları öğrendiğini belirterek şu ifadeyi kullanmıştır: “*Ancak her ülkenin kendine özgü kültürel koşullarının varlığını düşünürsek, bütün dil bilim kuramlarının ve kurallarının her yerde, kültür politikaları ve millileşme süreci açısından geçerliliğini koruyamayacağını, uygulanamayacağını kabul ederim*” demektedir. Kazakistan'ın temel sorunu dilin, mevcut her imkânla korunması gerektiğinin ayırdına çok geç varması ya da bunun egemen bazı güçlerce engellenmesidir. [55]

5. SONUÇ

COVID-19 salgını nedeniyle eğitimin uzaktan yapılması, e-ticaretin yaygınlaşması, ticari ilişkiler ve iş süreçlerinin internet ortamında gerçekleştirilmesi, sosyalleşmede sanal ortamının ağırlık kazanması, Batı'nın devasa uluslararası şirketlerinin kârlarına kâr katarken, İngilizce aracılığıyla Batı kültürünün de yaygınlaşmasına ve yerleşmesine neden olmuştur. Bu süreçte

öncelikle ulusal olmak üzere uluslararası tedbirler de alınmalıdır. Dilde yaşanacak sorunlar, ülke içindeki faaliyetlerin (bilim, eğitim, ekonomik, sosyal, kültürel faaliyetler gibi...) başarı düzeyini olumsuz etkileyebileceği gibi, metin içinde verilen örneklerde olduğu gibi insanların bu gibi faaliyetleri yerine getirirken farklı dillere yönelmesine de neden olabilir. Tarihsel deneyimler göstermiştir ki, bir toplumun farklı diller kullanarak hayatlarını sürdürmesi, toplum içinde gruplaşmalara, kültürün deforme olmasına neden olduğu gibi, ilerleyen süreçte ulusal birliği de tehdit edecek niteliktedir. Geçmişinde emperyalizm bulunan ülkelerin kurduğu ve yönettiği AB'nin, bir üyesi olmak isteyen Türkiye'nin, günümüz AB'nin genişleyen sınır ve politikaları kapsamında 'çok kültürlü ancak tek dilli' bir yapı oluşturma gayretlerini de dikkate alması gereklidir. "Tek ordu", "tek merkez bankası" yaklaşımlarında olduğu gibi, AB'nin "hâkim tek dünya dili" ve "merkezden belirlenen tek bir eğitim sistemi", "tek tip bir insan" yaratma çabasının da olabileceği öngörülmelidir. G8'lerin merkezden yerele uzanan sanal-çevrimiçi-eğitim projesini dikkate almalı ve UNESCO'nun uyarısını hatırlamalıyız; sanal dünyada yerli dillere yer yok.

Teknoloji karşısında insanın aktif değil pasif alıcı niteliğinde olduğunu, teknoloji temelli sanal dünyanın egemenliğinin giderek arttığını ve bu dünyada canavar kültürlerin diğerlerini yok ettiğini görüyoruz. Bu dünyanın bir uzantısı niteliğinde olan uzaktan eğitimde de kültürel farklılıkların ortadan kalktığını; bağımlılıkların arttığını, insan iletişiminin farklı bir boyuta evrilerek, sosyal-iletişimin mekanikleştiğini ve "dünya insanına dünya dili olan İngilizcenin dayatıldığını görmek, dahası, olası tehditlere karşı tedbir almak zorundayız. Teknolojinin yaşamı kolaylaştırmak amacıyla gerektiğince kullanılması ve hayatın diğer bölümlerini (aile ilişkileri, çalışma, sosyal ilişkiler, oyun, uyku, yemek vb.) olumsuz etkilememesi "bilinçli teknoloji kullanımı" olarak tanımlanmaktadır. Bu yolla teknoloji bağımlılığına giden sürecin engellenebileceği ve akademik başarının artacağı açıktır ancak bu tanıma "dil *doğru ve etkin* kullanılması" da eklenmelidir. Artık geliştirilen uygulamalar aracılığıyla ve kolaylıkla, farklı diller birbirine etkin bir şekilde çevrilebilmektedir. Teknolojinin sunmuş olduğu bu tür olanaklar, anadiller aleyhine yarattığı olumsuzlukların ortadan kaldırılmasında kullanılabilir. Gençlerimizin ve çocuklarımızın internet ve BİT karşısında yaşadığı bedensel, ruhsal, eğitim ve sağlığa bağlı sorunlar yanında, maruz kaldıkları kültürel emperyalizm ve türevi niteliğindeki kültür ve iletişim sorunları, dil baskısı ve dil erozyonu vb. sorunlar da eklenmeli; bilimsel araştırmalarla tespit edilmeli ve tartışmaya açılmalıdır. Diğer sorunların gölgesinde kalan ancak uzun vadede etkileri belki de daha tehlikeli olacak bu tip sorunlar, özellikle COVID-19 salgını sürecinde mecbur kalınan uzaktan eğitimle -internet bağımlılığının arttığı düşünüldüğünde- daha büyük önem arz etmektedir. Benzer şekilde, Türk dil bilincinin arttırılmasına ilişkin görüşleri ortaya çıkarmak amacıyla farklı gruplarla nitel araştırmaların yapılması, yetkili kurum ve kuruluşların Türk dilinin korunmasına ve bilincin arttırılmasına ilişkin daha fazla çalışma yapılması ve bu çalışmaların toplumla paylaşılması önerilebilir. Daha özelde, var olan TDK'nin faaliyet alanlarının ve etkinliğinin arttırılması, bu konuda yeni yetkilerle donatılması önerilebilir. Gelişim ve dünyayla bütünleşmek adına dil ve onun zenginlikleri feda edilemez; böylece ulusal değerlerini ve kültürlerini kaybetmeden iletişime taraf olan her toplum refahını arttırabilir. Dil'in kültür mirasının aktarılmasının bir aracı olduğu, Türk kültürünün ve Türkçenin korunması ve yaşatılması karşısında olası tehditlerin en aza indirilmesi gereklidir. Diğer ülke örneklerinde olduğu gibi, dil ve kültür emperyalizmine karşı, "Türkçenin korunması ve yaşatılması" bir temel ilke olarak, yasal hatta anayasal düzenlemelerle sağlanabilir. Toplumun her kademesindeki idareci ya da kamuoyu önündeki bireylerin, öğretmenlerin, ebeveynlerin ve öğrencilerin, Türk dilinin sorunlarına olan farkındalıkları ve duyarlılıkları arttırılmalıdır. Bu doğrultuda bir seferberlik ilan etmek, önceliği görece bu olmayan toplumun konuya dikkatini çekmek için faydalı olabilir. Yaşanmış pek çok örnekten, Kazakistan örneğinden de ders alınarak, bu konuda geç kalınmamalıdır.

KAYNAKLAR

- [1] Gencan T. N. (1979). *Dil Bilgisi* (4. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları No: 418, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- [2] Özkırımlı A. (2002). *Türk Dili – Dil ve Anlatım Becerisi*, 4. Baskı, Editör: Turhan Baraz, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 649, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 324.
- [3] Shaul D. L. ve Furbee N. L. (1998). *Language and Culture*. Illinois: Waveland Press, Inc.
- [4] Sputnik Türkiye, (2019, 16 Ekim). *Oxford İngilizce Sözlüğü, yeni güncellemesinde 'Star Wars' filmine özgü kavramlara da yer verdi*. Erişim adresi: <https://tr.sputniknews.com/kultur/201910161040406854-oxfordingilizce-sozlugu-yeni-guncellemesinde-star-Wars-filmine-ozgu-kavramlara-da-yer-verdi>.
- [5] Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası – Eğitimsen (2010). *Anadilinin Önemi Anadilinde Eğitim*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları, Erişim adresi: <http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/03/Anadilinin%C3%96nemi-Anadilde-E%C4%9Fitim.pdf>.
- [6] Kaplan M. (2008). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- [7] Duvar gazetesi (2019, 21 Şubat), *21 Şubat Dünya Anadili Günü: Türkiye'de 39 dil konuşuluyor*, Erişim adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/02/21/21-subat-dunya-anadil-gunu-turkiyede-39-dilkonusuluyor>
- [8] Buran A. ve Yüksel Çak, B. (2019), *Türkiye'de Diller ve Etnik Gruplar*, AKÇAĞ Yayınları.
- [9] UNESCO, (2019). *Dünya Tehlike Altındaki Diller Atlası*, (Atlas of the World's Languages in Danger) , Erişim adresi: <http://www.unesco.org/languagesatlas/index.php?hl=en&page=atlasmap>.
- [10] Atatürk, M. K. (1931). *Medeni Bilgiler / Türk Milletinin El Kitabı* (2. Basım). -2010, Derleyen: Prof. Dr. Afet İNAN, Editör: Mehmet Sabri KILIÇ, , İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları
- [11] Türk Dil Kurumu (2021). *2020 İdare Faaliyet Raporu*. Türk Dil Kurumu Başkanlığı, Strateji Geliştirme Müdürlüğü, Erişim adresi: <https://www.tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2016/11/2020-Y%c4%b1%c4%b1Faaliyet-Raporu-1.pdf>.
- [12] Karakuş İ. (t.y). Güneş Dil Teorisi. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, *Atatürk Ansiklopedisi*. Erişim adresi: https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/G%C3%BCne%C5%9F_Dil_Teorisi
- [13] Şendeniz, Ö. (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi Dil Politikaları: Güneş Türk Dil Teorisi'nin Türk Basınında Yansımaları, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi Yıl 10 Sayı 20 (Güz), ss. 307-326.
- [14] Elmes D. (2013). *The Relationship between Language and Culture*. Kanoya, Japan: National Institute of Fitness and Sports in Kanoya International Exchange.
- [15] Samovar L. A., Porter R. E. ve McDaniel E. R. (2007). *Communication Between Cultures (6th Edition)*. Belmont: Thomson Wadsworth, Thomson Learning, Inc.
- [16] Kramsch C. (2009). *Language and Culture*. Editor: H.G. Widdowson, Oxford: Oxford University Press,
- [17] Göçer A. (2012). Dil Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili - Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt: CIII, Sayı: 729, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- [18] McLuhan M. (1962). *The Gutenberg Galaxy – The Making of Typographic Man*. Canada: University of Toronto Press.
- [19] Elissavet G. (1995). *Marshall McLuhan's 'Global village' and the Internet*, Thesis for: Master of Arts, Advisor: Bernard Sharratt, Doi:10.13140/RG.2.1.1490.1282.

- [20] Agarwal R. (2015). *Hinduism*, *Religions in Southeast Asia: An Encyclopedia of Faiths and Cultures*. ABCCLIO, Editors: Jesudas M Athyal, 104-108.
- [21] Korom F. J. (2000). Holy Cow! The Apotheosis of Zebu, or Why the Cow Is Sacred in Hinduism. *Asian Folklore Studies*, Vol. 59, No. 2, pp. 181-203.
- [22] Ergin M. (1976), *Türk Dili Dersleri I*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.
- [23] Dolunay S. K. (2010). *Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı ve Önemi*. TÜBAR-XXVII-/2010-Bahar.
- [24] Sinanoğlu O. (2002). *Bir Nev-York Rüyası "Bye Bye" Türkçe* (4. Basım). İstanbul: Otopsi Yayınevi.
- [25] Akbulut, O. (2012). Resmi Dil Ve Anayasalarda Düzenlenişi, TBB Dergisi 2012 (102), ss.115-148.
- [26] Eğitim Sen (2011). Eğitimde Anadilinin Kullanımı ve ÇiftDilli Eğitim. Halkın Tutum ve Görüşleri Taraması 21 Şubat 2011, Ankara: Eğitim Sen yayınları.
- [27] Harya T. D. (2016). Language Change And Development: Historical Linguistics. *Premise Journal of English Education*, Volume: 5, No: 1, April 2016, ISSN: 2442-482x (cetak) ISSN: 977244248DD3 (electronic), p.105 – 110, DOI: 10.24127/pj.v5i1.418.
- [28] Adaçay F. R. (2014). *Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- [29] Genç, S. ve Cin, A. (2016). Türkiye Türkçesi Ağızlarında "Domates, Kedi, Patates" Kelimeleri ve Bir Kelime Haritası Denemesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, mjh.akdeniz.edu.tr VI/1, 185-205.
- [30] Summer Institute of Linguistics (t.y). *Ethnologue: Languages of the World*, Summer Institute of Linguistics. Inc, Erişim adresi: <https://www.ethnologue.com/world>, 27.01.2021
- [31] Ethnologue Guides, Erişim adresi: <https://www.ethnologue.com/guides>
- [32] Braçaj C. M. (2014). Reflection on Language, Culture and Translation and Culture as a Challenge for Translation Process. *Journal of Educational and Social Research*, MCSER Publishing, Vol. 4, No.4, June,, Rome-Italy, 333 – 334.
- [33] UNESCO, (2003). Language Vitality and Endangerment, UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages, Paris, 10–12 March 2003., p.7.
- [34] Akalın Ş. H. (t.y). *Türkçenin Güncel Sorunları*. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Erişim adresi: <http://turkoloji.cu.edu.tr/DIL%20SORUNLARI/02.php>
- [35] Erdoğan I. (2019, 21 Şubat). 21 Şubat Dünya Anadil Günü: 'Her iki haftada bir dil yok oluyor'. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-47311366>.
- [36] Kültür Servisi, (t.y). 21 Şubat Dünya Anadili Günü. Erişim adresi: <https://www.kulturservisi.com/p/21-subatdunya-anadili-gunu-her-iki-haftada-bir-dil-yok-oluyor/>
- [37] Şenyuva E., Ertüzün F., Turhan K. ve Demir N. (2017). Türk Diline İlişkin Sorunlar, Çözüm Önerileri ve Türkçe Bilinci: Kuşaklararası Karşılaştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, Cilt 6, Sayı 3, 1384 - 1397
- [38] Arıcı, A. F. ve Kaldırım, A. (2015). 21. Yüzyılda Bir Medeniyet Ve Bilim Dili Olarak Türkçe: Sorunlar Ve Çözümler. *Erzincan Üniversitesi SBE Dergisi (ERZSOSDE)*, Cilt:9, Sayı: 2, 269-284.
- [39] Viereck, W. (1996). English in Europe: its nativisation and use as a lingua franca, with special reference to German-speaking countries, in *The English Language in Europe*, Edt. Reinhard Hartmann, V2-3 Oxford-England, Intellect, pp.16-23.
- [40] Dürmüller, U. (1992). The Changing Status of English in Switzerland, In: Ammon U., Hellinger M (ed.) *Status Change of Languages*. Berlin, de Gruyter, <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/>

9783110851625.355/html

- [41] Tuncer M., Taşpınar M. (2008), “Sanal Ortamda Eğitim ve Öğretimin Geleceği ve Olası Sorunlar”, Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: X, Sayı 1, Haziran, s.125-144.
- [42] Karasu G. ve Sarı Y. E. (2019). Uzaktan Eğitim ve Yabancı Dil Öğrenme Özerkliği. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, Cilt 7, Sayı 2, 321-334.
- [43] Kahraman M. E. (2020). COVID-19 Salgınının Uygulamalı Derslere Etkisi ve Bu Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesi: Temel Tasarım Dersi Örneği. *Medeniyet Sanat – İMÜ Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, 44-56
- [44] Keleş, M. (2020). *Uzaktan Eğitim Platformlarının Avantajları ve Dezavantajları*, Erişim adresi: <https://binbiriz.com/blog/uzaktan-egitim-platformlarinin-avantajlari-dezavantajlari>
- [45] Tekin, O. (2020). Uzaktan Eğitim Kullanılan Hizmet içi Eğitim Programlarına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama (EKU)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yıl 2020, Cilt 16, Sayı 1, 20-35.
- [46] Enfiyeci T. ve Büyükalın F.S. (2019). Uzaktan Eğitim Yüksek Lisans Öğrencilerinin Topuluk Hissinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 20-32.
- [47] Tudorache I. C., Iordache A. M. ve Iordache M. T. (2012). The Advantages And The Disadvantages Of ELearning In European Union. *Romanian Economic Business Review*, Romanian-American University, Vol. 6 (2), December, 389-395.
- [48] UNESCO. (2020). Exams and assessments in COVID-19 crisis: fairness at the centre. <https://en.unesco.org/news/exams-and-assessments-covid-19-crisis-fairness-centre>; Aktaran: Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi Ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye’de Açık Ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları. *AUAd*, 6(2), 11-53.
- [49] Robinson D. J. ve Ikeda T. (2002). Is On-Line education the future for universities? *Nagoya Higher Education Research* No. 2, 131-145. <http://www.cshe.nagoyau.ac.jp/publications/journal/no2/09.pdf>.
- [50] Yeşilay. (2021). *Bağımlılık*. Erişim adresi: <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği>.
- [51] Baltacı,Ö., Akbulut,Ö.F. ve Yılmaz,E. (2021), Problemlı İnternet Kullanımında Güncel Bir Risk Faktörü: COVID-19 Pandemisi, *Humanistic Perspective, Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1., s.97-121.
- [52] Banoğlu, D. (t.y.), İngilizcenin Egemenliği Almanları Da Korkutuyor, *DİL DERNEĞİ; Tepkilerimiz, Dil Gündemi*, <http://www.dilderneği.org.tr/TR,253/ingilizcenin-egemenligi-almanlari-da-korkutuyor.html> Erişim Tarihi: 05.08.2021
- [53] Hızlan,D. (1999) "Dili Savcılar Koruyamaz!", 15.02.1999 Tarihli *Hürriyet Gazetesi*, Alındığı Yer: Vitrindeki Kitaplar Sitesi, <http://www.vitrindekikitaplar.com/di128-29.htm>. Alıntılayan: Erdenk, E. (2009). Dilin Mevzuatla Korunması: Ülke Örnekleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt: 11, Sayı:2.
- [54] Karabulut, F. (2004). “Ölümü Sürecinde Kazak Türkçesinin Durumu”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2004, Cilt:2, Sayı:1, Manisa, s.67 - 87, <http://www.bayar.edu.tr/-sosyal/dergi/dergi3/DilOlumu.Pdf>; Alıntılayan: Erdenk, E. (2009). Dilin Mevzuatla Korunması: Ülke Örnekleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:2.
- [55] Erdenk, E. (2009). Dilin Mevzuatla Korunması: Ülke Örnekleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt: 11, Sayı:2.